

Christen Unie

Provincie Utrecht

VERKIEZINGSPROGRAMMA

ChristenUnie provincie Utrecht

2023 – 2027

INHOUD

Onze hoopvolle keuzes voor de provincie Utrecht.....	4
Onze hoopvolle keuzes voor Het Groene Hart	6
Onze hoopvolle keuzes voor Food Valley.....	7
Onze hoopvolle keuzes voor Eemland	8
Onze hoopvolle keuzes voor Stadsregio Utrecht.....	9
Onze hoopvolle keuzes voor Utrechtse Heuvelrug en Kromme Rijnstreek	10
Waarom stemmen op de ChristenUnie op 15 maart?	11
1. Water en land	15
1.1 Water	15
1.2 Bodemdaling.....	18
2. Klimaat en energie	19
2.1 Verminderen uitstoot van broeikasgassen	20
2.2 Afbouw fossiele brandstoffen.....	21
2.3 Opwekking duurzame energie	22
2.4 Lokaal draagvlak.....	23
3. Natuur en stikstof	25
3.1 Natuurinclusieve samenleving	26
3.2 Natuurontwikkeling	26
3.3 Recreatieve natuur	27
3.4 Faunabeheer en jacht	28
3.5 Stikstof: iedereen draagt bij	28
3.6 Natuurherstel en emissievergunningen	29
4. Duurzaam, gezond en veilig bereikbaar	31
4.1 Bereikbaarheid verbindt.....	31
4.2 De fiets.....	32
4.3 Openbaar vervoer	32
4.4 Privévervoer (auto).....	34
4.5 Duurzaam bereikbaar	34
5. Wonen en ruimte	36
5.1 Betaalbare en voldoende woningen.....	36
5.2 Woningen op de goede plek.....	37
5.3 Duurzaam wonen.....	38
5.4 Ruimtelijk beleid	39

5.5 Huisvesting en opvang van vluchtelingen.....	39
6. Toekomstbestendige landbouw	41
6.1 Transitie stimuleren	42
6.2 Stad-landrelaties	43
7. Economie.....	45
7.1 Innovatie.....	46
7.2 Circulaire economie	47
7.3 Digitale economie	47
7.4 Bedrijventerreinen en binnensteden.....	48
8. Levend landschap, erfgoed en cultuur.....	50
8.1 Landschap	50
8.2 Cultureel erfgoed.....	51
8.3 Kunst en cultuur.....	53
8.4 Culturele ontmoetingsplekken	53
8.5 Festivals en evenementen.....	54
8.6 Mediabeleid.....	54
9. Gezondheid en welzijn	55
9.1 Iedereen telt en doet mee	55
9.2 Sport voor iedereen.....	56
9.3 Recreatie en toerisme	57
9.4 Milieu en gezondheid.....	58
10. Bestuur.....	60
10.1 Verschillende overheidslagen, één missie	60
10.2 Taakopvatting.....	60
10.3 Bestuursstijl	62
10.4 Digitalisering	63
11. Financiën	65

DE PROVINCIE UTRECHT

1. Samen leven

We kiezen voor een vitale samenleving in onze steden en in het landelijk gebied. Met ruimte om er voor elkaar te zijn én ruimte om van elkaar te verschillen. Zorgzame kernen, dorpen, steden, buurten, kerken, verenigingen en burgercoöperaties krijgen alle ruimte en steun van de overheid: om samen te werken aan goede zorg, duurzame energie, buurtgroen, of het openhouden van voorzieningen.

2. Goede wegen en een sterk openbaar vervoer

De ChristenUnie zet extra in op wandelwegen, fietspaden en openbaar vervoer. Kleine kernen moeten ook goed bereikbaar zijn. Wij zetten in op beheer, onderhoud en veiligheid van bestaande wegen. Nieuwe wegen willen we alleen als dat nodig is voor het toegankelijk maken van nieuwe woningbouw. De verbreding van de A27 mag alleen binnen de bestaande bak.

3. Zorg voor de natuur en schoon water

We maken werk van natuurherstel op de Utrechtse Heuvelrug, in de veenweidegebieden en in de rivierengebieden. We verminderen de stikstofuitstoot en we verbeteren de lucht- en waterkwaliteit. Iedereen draagt hieraan bij. Ook zijn we zuinig op ons grondwater en beschermen de biodiversiteit.

4. Schone energie

We maken in heel Utrecht werk van de klimaatopgave. Door het besparen van energie. Door mensen te helpen hun huizen te verduurzamen. Maar ook door het verminderen van vervuulende industrie - de grootste vervuilers worden als eerste aangepakt - en het investeren in duurzame energie. We letten in het bijzonder op de betaalbaarheid van deze omslag voor al onze inwoners.

5. Een bloeiende economie

We kiezen voor een economie waarin niet maximale groei, maar de bloei en het welzijn van mensen en de samenleving centraal staat. Met ruimte voor (familie)bedrijven om duurzaam te ondernemen. Ruimte voor goede duurzame werklocaties en economische ruimte om inpasbaar te ondernemen.

6. Toekomst voor de boer

We kiezen voor een vitaal platteland. Boeren zorgen voor voedsel, zijn ook beheerders van het landschap en zijn in verschillende plaatsen dragers van de maatschappelijke structuur. We kiezen voor kringlooplandbouw waarin de boer een eerlijke boterham kan verdienen. De bijdrage van boeren aan maatschappelijke opgaven zoals natuurbeheer moet worden vertaald in verdiensten voor de boer.

7. Zuinig op ons landschap

We willen dat beter wordt nagedacht over hoe we onze prachtige landschappen inrichten. Utrecht wordt steeds voller. Niet alles kan overal en niet alles kan tegelijk. Nieuwe functies moeten zorgvuldig en slim in het landschap worden ingepast.

8. Meer betaalbare woningen

Wij staan voor de kansen van jongeren, starters en jonge gezinnen op de woningmarkt. De ChristenUnie wil de bouw van woningen versnellen, met nadruk op sociale woningbouw en betaalbare koop- en huurwoningen. Zodat iedereen een betaalbaar en duurzaam huis kan vinden in eigen omgeving.

9. Behouden van erfgoed

We kiezen ervoor om ons historische erfgoed en landgoederen te beschermen. Ons rijke erfgoed maakt onze Utrechtse geschiedenis zichtbaar en is het waard te beleven. Zonder geschiedenis geen thuis. We investeren daarom in restauratie van o.a. religieus en varend erfgoed en stimuleren herbestemming bij leegstand. In het herdenkingsjaar slavernijverleden (2023) willen we extra aandacht voor de rol van Utrecht rond de slavernij en voor de sporen die hiervan nog steeds in de provincie te vinden zijn.

HET GROENE HART

1. Een bloeiende regionale economie

Een bloeiende regionale economie stimuleert werkgelegenheid en welvaart in het Groene Hart. Om dit te bereiken willen we de maakindustrie, die daar een belangrijke bijdrage aan levert, ondersteunen. Ook kiezen we ervoor om te zoeken naar een regionaal bedrijventerrein in de buurt van de A12, en vernieuwen van verouderde bedrijventerreinen in plaats van deze uit te breiden.

2. Behoud van natuur en leefomgeving

We willen dat het Groene Hart behouden blijft als unieke en waardevolle leefomgeving, zodat toekomstige generaties ook kunnen genieten van de natuur en de rust die dit gebied biedt. Wij zijn tegen nieuwe grootschalige woningbouw in deze regio, aangezien dit de druk op de infrastructuur verder zal vergroten. In alle kleine kernen zijn kleinschalige ontwikkelingen mogelijk als dit de leefbaarheid verbetert.

3. Ruimte voor landbouw

Het gebied kent veel vruchtbare landbouwgronden en een groot deel van ons voedsel wordt in deze regio geproduceerd. Wat de ChristenUnie betreft blijft er ook in het Groene Hart volop ruimte voor boeren. Hierbij wil de ChristenUnie dat duurzame vormen van landbouw actief worden ondersteund.

4. Toegankelijk openbaar vervoer

Wij willen dat er meer en betere busverbindingen komen in het Groene Hart, zodat iedereen makkelijker en sneller van A naar B kan reizen. De afhankelijkheid van busverbindingen in de regio is groot, aangezien er relatief weinig treinstations zijn. De ChristenUnie wil daarom dat het openbaar vervoer in het Groene Hart fijnmaziger wordt, om zo beter te kunnen voldoen aan de behoeften van al de inwoners.

5. Nieuwe natuur en recreatiemogelijkheden

De ChristenUnie vindt dat de provincie Utrecht (nu het grootste deel van het Groene Hart in de provincie Utrecht ligt) meer leiding moet nemen bij ontwikkelingen in de regio, zoals de ontwikkeling van nieuwe natuur en (verblijfs)recreatiemogelijkheden langs de oevers van de Hollandse IJssel.

6. Aanpak bodemdaling in het Groene Hart

De ChristenUnie wil een voortvarende aanpak van bodemdaling in het Groene Hart. De schade van bodemdaling voor landbouw, natuur en ook woningen is immers groot.

FOOD VALLEY

1. Inzet duurzame voedselagenda

De ChristenUnie is voorstander van de duurzame voedselagenda voor de regio Food Valley, waarmee de provincie inzet op lokaal en duurzaam geproduceerd voedsel, dat dicht bij de bron verkocht wordt. Dit betekent dat we inzetten op een eiwittransitie, waarbij plantaardige eiwitten steeds meer de plaats innemen van dierlijke eiwitten in ons voedsel. We willen ook proeftuinen opzetten om nieuwe, duurzame landbouwmethoden te ontwikkelen en te testen.

2. Behoud Grebbelinie

De Grebbelinie is belangrijk historisch erfgoed in de regio en daarmee drager van het verleden. Dat is waardevol en we willen dan ook investeren in het behoud, onderhoud en beheer van de Grebbelinie, zodat deze ook voor toekomstige generaties bewaard blijven.

3. Intercitystatus Veenendaal – De Klomp

De Intercitystatus van Veenendaal - De Klomp is belangrijk voor de bereikbaarheid van onze regio Food Valley. De ChristenUnie is daarom voorstander van het behoud en de versterking van deze status als intercitystation, zodat reizigers snel en makkelijk van en naar onze regio kunnen blijven reizen.

4. Bereikbaarheid kleine kernen

De bereikbaarheid van kleine kernen is een belangrijk punt voor de ChristenUnie in de regio Food Valley. We willen dat er meer en betere busverbindingen komen tussen de kleine kernen en van en naar stations, zodat mensen in de kleine kernen makkelijker toegang hebben tot voorzieningen en diensten. Ook willen we de fietspaden in en tussen kleine kernen en stedelijk gebied verbeteren.

5. Betere verkeersveiligheid

Waar dit de verkeersveiligheid ten goede komt, wordt de maximaal toegestane snelheid op de provinciale wegen verlaagd. Dan denken we bijvoorbeeld aan de N224 die dwars door Renswoude loopt.

6. Meer betaalbare woningen

Ook in de Food Valley zijn meer betaalbare woningen nodig, zowel voor jongeren en starters als voor 55+'ers. We willen allereerst dat de ruimte die al is bebouwd volop en op een slimme manier wordt benut. Ook willen we dat er actief wordt gezocht naar nieuwe plaatsen om te bouwen, bijvoorbeeld aan de randen van Rhenen of rondom het station Veenendaal-De Klomp.

1. Behoud en versterking landbouw

De ChristenUnie is voorstander van het behoud en de versterking van de landbouw in Eemland. Dit betekent dat we ruimte willen blijven bieden aan de boeren, zodat zij hun werk kunnen blijven doen. We willen ook dat er meer verbinding komt tussen de boer en de burger, zodat iedereen meer inzicht krijgt in de waarde en het belang van de landbouw voor de regio. Dit kan bijvoorbeeld via de verkoop van meer streekproducten, zowel in supermarkten als op het boerenerf zelf.

2. Versterken weidevogelkerngebied

Het weidevogelkerngebied Eemnes is een uniek stiltegebied in onze regio. De ChristenUnie is voorstander van het behoud en de versterking van deze waardevolle omgeving, zodat weidevogels en andere diersoorten hier blijven leven.

3. Aanpakken vervuiling Eem

De ChristenUnie zet in op een voortvarende aanpak van de vervuiling van rivier de Eem. Samen met de waterschap zet de provincie in op verbeteren van de waterkwaliteit, nitraatreductie en verhoging biodiversiteit.

4. Meer recreatiemogelijkheden rond de Eem

De ChristenUnie wil dat er meer en betere recreatiemogelijkheden komen langs de Eem, zodat inwoners en bezoekers de natuur en de omgeving van de regio op een leuke en verantwoorde manier kunnen ontdekken en genieten. Hierbij is speciale aandacht voor het verhogen van de kwaliteit van het zwemwater.

5. Behoud varend cultureel erfgoed

De ChristenUnie wil investeren in het behoud en versterking van het varend erfgoed in onze regio, zoals de Museumhaven met de botters in Bunschoten. Dit is belangrijk cultureel erfgoed dat we willen koesteren en behouden voor toekomstige generaties.

6. Goede bereikbaarheid van de regio

De intercitystatus van station Amersfoort Centraal is belangrijk voor de bereikbaarheid van regio Amersfoort en mag niet verloren gaan. De provincie moet volgens de ChristenUnie hier richting de NS zeer alert op zijn, zodat reizigers snel en makkelijk van en naar onze regio kunnen blijven reizen. Ook ijvert de provincie voor meer snelbusverbindingen, bijvoorbeeld tussen Amersfoort Centraal en Bunschoten/Spakenburg.

STADSREGIO UTRECHT

1. Aanpakken woningnood

Om de woningnood in onze stadsregio aan te pakken, richten we ons vooral op woningbouw in de buurt van knooppunten zoals de A12-zone bij Lunetten. Hierbij is de bereikbaarheid met ov en auto al goed en hoeft dus minder worden ingezet op nieuwe infrastructuur.

2. Meer groen

De provincie werkt samen met gemeenten en waterschappen aan het project 'Groen groeit mee', dat gericht is op het creëren van meer groen in de stad. Dit kan bijvoorbeeld door het aanleggen van nieuwe parken. Zo werken we aan een gezonde en leefbare omgeving voor onze inwoners. De groene zones tussen Utrecht en buurgemeenten blijven behouden.

3. Aanpakken luchtvervuiling

De ChristenUnie wil dat er meer aandacht komt voor het aanpakken van luchtvervuiling in stadsregio Utrecht. We bevorderen het gebruik van duurzame vervoersmiddelen en zetten meer in op handhaving van de milieueisen aan bedrijven, op terrein van stikstof, geluid, en schadelijke chemicaliën.

4. Verminderen hittestress

De provincie ondersteunt gemeenten met maatregelen om hittestress te verminderen, zoals het aanleggen van meer groen in de stad. We willen ook dat er volop wordt ingezet op klimaatadaptatie.

5. Energie besparen én opwekken

De ChristenUnie is voorstander van energiebesparing en opwekking van energie in stadsregio Utrecht. Dit doen we door vol in te zetten op isolatie en door het plaatsen van zonnepanelen op daken en windenergie in Rijnenburg. We willen dit doen in nauwe samenwerking met de gemeenten in onze stadsregio, om zo een gezamenlijke inspanning te leveren voor een duurzame toekomst.

6. Meer ruimte voor de fiets

De provincie moet wat de ChristenUnie betreft blijven investeren in doorfietsroutes in stadsregio Utrecht, om alle regio's met de stad te verbinden. Dit draagt bij aan een betere bereikbaarheid en een gezondere leefomgeving.

Onze hoopvolle keuzes voor

UTRECHTSE HEUVELRUG EN KROMME RIJNSTREEK

1. Waarde landgoederen

De historische landgoederen en de oude waterlinies met hun monumenten verdienen het bewaard en beleefd te worden. De ChristenUnie wil dat de provincie de landgoederen op de Utrechtse Heuvelrug en de Kromme Rijnstreek blijft ondersteunen en beschermen.

2. Ondersteunen Geopark Heuvelrug, Gooi en Vecht

De ChristenUnie ondersteunt het burgerinitiatief van het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht en ziet dit als een versterking van de Unesco-status van het Nationaal Park Heuvelrug.

3. Bossenstrategie

Meer bos is nodig voor de biodiversiteit en voor het vastleggen van koolstofdioxide. De omvang en de kwaliteit van bossen staan onder druk, daarom streven de Rijksoverheid en de provincie Utrecht naar een uitbreiding van het bosareaal met minimaal 10%.

4. Nieuwe voorzieningen op flanken van Heuvelrug

De ChristenUnie is voorstander van het ontwikkelen van duurzame houtbouw, nieuwe wandelpaden en andere recreatieve voorzieningen op de flanken van de heuvelrug, in plaats van op de heuvelrug zelf. In de voor de fauna belangrijkste bossen van de Heuvelrug wordt de rustgebieden vergroot.

5. Betere verkeersveiligheid

De maximaal toegestane snelheid op de provinciale wegen op de Utrechtse heuvelrug en de Kromme Rijnstreek wordt verlaagd. Dit komt de verkeersveiligheid ten goede.

6. Meer recreatie en natuurontwikkeling

De ChristenUnie wil de recreatie en natuurontwikkeling aan weerszijden van de Lek stimuleren, met name in de uiterwaarden.

CHRISTENUNIE OP 15 MAART 2023?

Het doet ertoe wie er namens jou in de Staten zit. Je kiest het bestuur van Utrecht: Provinciale Staten nemen besluiten over waar betaalbare woningen gebouwd kunnen worden, hoe we omgaan met de natuur in jouw stad of dorp, over recreëren, over landschap, hoe we kunnen zorgen dat je goede voorzieningen op een bereikbare afstand hebt en ook over het behoud van cultureel erfgoed zoals molens, kerken en historische schepen.

De uitdagingen zijn groot de komende vier jaar. De opwarming van de aarde moet worden tegengegaan. De natuur behoort ruimte te krijgen om te herstellen. De waterkwaliteit moet op orde worden gebracht. En tegelijk is het nodig dat iedereen een betaalbare huur- of koopwoning kan vinden en er voldoende ruimte blijft om te werken, op het platteland en in de stad. De ChristenUnie wil zich de komende vier jaar weer inzetten om vanuit onze missie en visie te werken aan een krachtig provinciaal bestuur van Utrecht.

Onze missie

De ChristenUnie is een partij van christenen voor alle mensen. Wij willen iets uitstralen en doorgeven van de liefde van God voor deze wereld, voor Nederland, voor Utrecht.

De ChristenUnie baseert zich op de Bijbel en werkt aan een wereld die eerlijk is en leefbaar blijft, ook voor onze kinderen. De ChristenUnie vindt iedereen van evenveel waarde. We zetten ons in voor een samenleving waarin mensen zorgen voor elkaar. We komen op voor hen die niet voor zichzelf op kunnen komen en zorgen goed voor de natuur die we van God hebben gekregen. Op deze manier geven we invulling aan ons geloof.

Bij het zoeken naar antwoorden op de uitdagingen van deze tijd, laten wij ons als christelijke partij inspireren door de Bijbel. In de Bijbel gaat het over mensen, over samenleven en ook over de overheid. De Bijbel heeft een bevrijdende boodschap die hoop geeft. Wij geloven daarom dat christelijke uitgangspunten in de politiek relevant zijn voor Utrecht.

De politici van de ChristenUnie maken deel uit van een beweging van maatschappelijk betrokken christenen die op tal van plekken in de samenleving hun geloof een stem geven. Die bereid zijn verantwoordelijkheid te nemen en samen te werken aan een betere samenleving.

De samenleving is niet maakbaar. Maar de overheid is volgens de ChristenUnie wel door God gegeven om recht te doen en de vrijheid en vrede te beschermen. Zij waakt over de ordening van de samenleving en over het gemeenschappelijk belang. De overheid neemt daarbij de verantwoordelijkheid van andere maatschappelijke verbanden niet over, maar beschermt hun ruimte zodat deze verbanden hun verantwoordelijkheid kunnen nemen.

De ChristenUnie heeft hiermee een sterk en uniek antwoord op vragen over 'links of rechts' en over de rol van de overheid. We staan voor een daadkrachtige overheid die mensen en hun gemeenschappen stimuleert om dienstbaar te zijn aan hun naasten en zorg te dragen voor Gods schepping.

De ChristenUnie is een landelijke, christelijke netwerkpartij. Dat biedt stabiliteit. Onze provinciale standpunten zijn niet zomaar opgeschreven, maar gebaseerd op onze christelijke uitgangspunten. Het feit dat de ChristenUnie actief is op alle niveaus van het openbaar bestuur, biedt uitstekende mogelijkheden om af te stemmen en om provinciale zaken ook lokaal of landelijk aan de orde te stellen en andersom.

Onze kernwaarden

Wij geloven dat God mensen tot bloei laat komen in relaties, als mensen samenwerken en voor elkaar zorgen. Deze dienstbare samenleving vraagt een betrokken, maar ook een bescheiden overheid. De ChristenUnie wil een overheid die erop gericht is dat mensen hun talenten kunnen ontwikkelen en in vrijheid verantwoordelijkheid kunnen nemen.

God maakt mensen verantwoordelijk door ze vrijheid te geven. Het is volgens ons de taak van de overheid om deze vrijheid te beschermen en te respecteren. Alle mensen hebben het recht om in vrijheid hun geloof en overtuiging te delen, met elkaar, met hun kinderen en in de samenleving.

Alle leven is Gods waardevolle gift. Daarom zetten wij ons in voor duurzame ontwikkeling van en een zorgvuldige omgang met heel Zijn schepping. Wij zetten ons in voor de waardigheid en de rechten van alle mensen: krachtig of kwetsbaar, nabij of veraf.

Onze missie en onze kernwaarden vormen het fundament van alle keuzes die we maken. Daar mag u ons aan houden. In dit verkiezingsprogramma beschrijven wij hoe we dit concreet willen maken in de komende vier jaar.

De toekomst van Utrecht

Wij zijn blij met Utrecht! Dankbaar voor de prachtige natuur in onze provincie, voor de kansen die we krijgen en de welvaart die we mogen kennen. Wij zijn blij met de ondernemers die onze economie en werkgelegenheid willen versterken, de hardwerkende mensen die hun steentjes bijdragen in alle sectoren van onze samenleving, de scholieren en studenten die investeren in hun toekomst en zeker niet het minst met alle vrijwilligers die klaar staan om anderen te helpen. Maar we zien ook uitdagingen. Hoe zorgen we ervoor dat iedereen, ongeacht achtergrond of beperking, volwaardig mee kan doen in onze samenleving? Hoe zorgen we voor voldoende werkgelegenheid, ook voor de volgende generatie? Doen we wel genoeg om onze aarde te beschermen?

De ChristenUnie is zich van deze dingen bewust en ziet dat de manier waarop we met elkaar de samenleving vormgeven ter discussie staat. We zijn de afgelopen jaren met de neus op de feiten

gedrukt: niet alles kan. Dat vraagt om scherpe keuzes. Gelukkig hebben we ook gezien dat als het erop aankomt we in Utrecht oog hebben voor elkaar. Dat we in staat zijn om elkaar op creatieve manieren te vinden en elkaar te helpen. Om ruimte te geven aan de schepping, aan vertrouwen, aan elkaar.

Daarom gaan wij met dit programma de komende verkiezingen in. Wij zijn beschikbaar om aan de slag te gaan met een verkiezingsprogramma vol plannen voor Utrecht die laten zien dat de ChristenUnie wil investeren in zorg voor elkaar, in een overheid die bondgenoot is van de inwoners van Utrecht, in een duurzame economie en in keuzes die goed zijn voor Gods schepping.

Resultaten uit de vorige periode

De ChristenUnie heeft ook de afgelopen vier jaar in de Provinciale Staten gewerkt aan het bestuur van de provincie Utrecht. Ook in het college van Gedeputeerde Staten hebben wij met Arne Schaddelee als gedeputeerde werk kunnen maken van onze idealen. We zijn dankbaar voor het werk dat we hebben mogen doen en de zegen die we op ons werk hebben ontvangen.

Omslag naar duurzame energie

De schepping staat onder druk. Extreme droogte, hevige regenval en stijgende temperaturen hebben negatieve gevolgen voor de natuur en voor kwetsbare mensen. Mede dankzij de ChristenUnie is er ook in Utrecht toenemende aandacht en geld beschikbaar voor het tegengaan van klimaatverandering. De provincie heeft als doel gesteld dat in 2040 alle voor de provincie benodigde energie hier duurzaam wordt opgewekt. Daarnaast geeft de provincie zelf het goede voorbeeld door in 2035 energieneutraal te zijn. Ook helpt de provincie woningeigenaren met het besparen van energie.

Een betaalbare woning voor iedereen

In onze provincie willen veel mensen wonen en werken. Wij kozen ervoor om vooral in de steden en dorpen zelf de ruimte te benutten en waar dat kan wonen en werken efficiënt te combineren. Voor grootschalige woningbouw hebben wij ingezet om te bouwen rondom OV-knooppunten en de A12-zone. Ook is er een programma opgezet om woningbouw te versnellen. Door het behoud van openbaar vervoer en het mogelijk maken om woningen te bouwen (buiten de bebouwingsgrenzen) blijven dorpen vitaal en kunnen voorzieningen in stand blijven.

Ruim baan voor de fiets en het openbaar vervoer

Het verkeer moet slimmer, schoner en zuiniger. We hebben daarom prioriteit gegeven aan de schoonste vormen van vervoer, namelijk: de fiets en het openbaar vervoer. Onze gedeputeerde heeft volop geïnvesteerd in doorfietsroutes. Ook doet de provincie dankzij de ChristenUnie onderzoek naar het instellen van een betaalbaar ov-abonnement. Daarnaast hebben we blijvend aandacht gevraagd voor de verkeersveiligheid.

Toekomstbestendige natuur en landbouw

Onze provincie heeft op het gebied van natuurontwikkeling en natuurbehoud nog een lange weg te gaan. We hebben aanhoudend aandacht gevraagd voor het realiseren van een robuust natuurnetwerk en het uitbreiden van natuur.

De ChristenUnie is trots op boeren die met veel inzet van uren, vaak in familiebedrijven, zorgen voor de omgeving en ons voedsel produceren. We werken aan een rechtvaardig stikstofbeleid, waarbij we ervoor hebben gezorgd dat boerderijen niet zomaar kunnen worden opgekocht om bijvoorbeeld de A27 te verbreden. Ook hebben we een voedselagenda geïnitieerd waarbij het produceren van voedsel in de korte keten wordt gestimuleerd. Daarnaast helpen de plattelandscoaches zodat hulp wordt geboden bij het toekomstbestendig maken van de boerenbedrijven of erven.

Levend landschap, erfgoed en cultuur

De provincie heeft een rijkdom aan landschap, erfgoed en cultuur, die we graag willen behouden. Daarom is er op ons initiatief steun verleend aan De Museumhaven, de vloot en de werf in Bunschoten. Ook is er geld vrij gemaakt voor restauratie van iconische erfgoed en hebben we ingestemd met een coronanoodfonds voor de culturele sector.

WATER EN LAND

Door klimaatverandering hebben we te maken met extreme neerslag en langdurige droogte. In natuurgebieden vallen regelmatig beken, vennen en moerassen droog. Gewassen verdroorren tijdens droge periodes op het land. Op steeds meer plekken wordt de landbouw ernstig belemmerd door verzilting.

Drinkwaterbedrijven luiden de noodklok over onze drinkwatervoorraden. In steden zorgt hittestress steeds vaker voor problemen. Ons klimaat verandert radicaal. Dat vraagt een radicale inzet om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen, evenals radicale oplossingen en maatregelen om de effecten van klimaatverandering tegen te gaan. Hiervoor is een waterhuishouding nodig met een nieuwe balans in het vasthouden, bergen en afvoeren van water. Dat vraagt tegelijk om een aanpassing van de openbare ruimte, met minder verharding en meer ruimte voor water en groen.

1.1 Water

Visie van de ChristenUnie

In een laaggelegen land als Nederland is de bescherming tegen overstromingen cruciaal. De ChristenUnie ondersteunt daarom voluit het werk in het Deltaprogramma. Hierin werken alle overheden samen aan het vergroten van de veiligheid. Wij willen dat de provincie bij ruimtelijke ordening meer rekening houdt met waterveiligheid en de staat van de bodem. Waterbelangen moeten sturend zijn bij allerlei keuzes rond ruimtelijke ontwikkelingen. De bodem moet geschikt zijn om die keuzes te faciliteren.

Waterhoeveelheid

Het is nodig dat Utrechters in droge periodes opgeroepen worden om hun watergebruik aan te passen. De provincie werkt met waterschappen en gemeenten aan allerlei projecten om het water veel langer in de eigen regio vast te houden. De provincie kan bij het maken van ruimtelijke plannen veel meer gebruik maken van de waterkennis van de waterschappen.

Het beleid voor het grondwater kan beter worden afgestemd op het beleid voor het oppervlaktewater, want het gaat om hetzelfde watersysteem. Het is op veel plekken hard nodig dat we de natuurlijke watersystemen herstellen. Zo kunnen we in natuurgebieden gebiedseigen water gebruiken. We moeten 's winters zowel grondwater als zo veel mogelijk oppervlaktewater bewaren voor de zomer.

Waterkwaliteit

Het creëren van schone, biodiverse en ecologisch gezonde watersystemen vereist veel aandacht van de provincie en de waterschappen. Ze leggen bijvoorbeeld natuurvriendelijke oevers aan en beperken de uitstoot van milieuvriendelijke stoffen. Bij het verlenen van vergunningen voor bedrijven zorgt de provincie ervoor dat milieuverontreiniging zoveel als mogelijk wordt

voorkomen. Bestaande vergunningen worden regelmatig opnieuw bekeken om te kijken of deze nog voldoen en of het nodig is om nieuwe eisen op te nemen voor nieuwe stoffen.

De waterkwaliteit voldoet op veel plaatsen nog niet aan het gewenste niveau, ook al zijn er grote stappen gezet in het inzamelen en zuiveren van afvalwater. De provincie moet de komende jaren verder werken aan maatregelen die nodig zijn om aan de eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen. De ChristenUnie wil dat de provincie scherpere eisen stelt aan bedrijven om ongewenste verontreiniging van oppervlaktewater en grondwater terug te dringen. Bijvoorbeeld door mest, microplastics en medicijnresten in het water te voorkomen.

Drinkwater

De toenemende droogte en de stijgende vraag naar drinkwater zet de drinkwaterwinning onder druk. Daarom is het belangrijk om nieuwe winningslocaties te zoeken en zo veel mogelijk kraanwater te besparen met innovatieve oplossingen. Er zijn voldoende regen- en grijswatersystemen op de markt die voldoen aan wet- en regelgeving en die passen in de meeste woningen. Bij die systemen wordt geen drinkwater meer gebruikt voor bijvoorbeeld het spoelen van het toilet. De provincie kan het invoeren van de regenwater- en waterrecyclesystemen stimuleren, bijvoorbeeld door deze op te nemen in de regionale woonakkoorden en door een actieve bijdrage leveren in de informatievoorziening. In samenwerking met gemeenten kan een subsidieregeling worden geopend om tegemoet te komen in de installatie- en aanschafkosten. Het meest efficiënt is om nieuwbouwwoningen direct te voorzien van een regen- of grijswatersysteem. Op deze manier kan er veel drinkwater worden bespaard en regenwater worden vastgehouden. In het verleden is dit uitgetest in Leidsche Rijn. De ChristenUnie wil graag nieuwe proeven hiermee mogelijk maken, zodat kostbaar drinkwater alleen dáár gebruikt wordt waar het echt nodig is.

Waterschappen

Landbouw, natuur en bebouwing in een gebied stellen elk hun eigen eisen aan het waterbeheer. De provincie stelt duidelijke regels en normen op, zodat waterschappen kunnen zorgen voor voldoende zoet water. Het gaat op de lange termijn niet meer lukken om in alle laaggelegen polders alle waterpieken buiten de deur te houden en overal voldoende zoet water aan te voeren in droge tijden. We moeten ons voorbereiden op wonen en werken in gebieden die enkele dagen per jaar blank staan.

Klimaatadaptatie begint met klimaatacceptatie: we moeten weer leren om te leven met het water. De regel 'peil volgt functie' is niet meer houdbaar. Water en bodem moeten leidend worden bij welke functie op welke plek verstandig is. Dit betekent ook dat in de diepere delen van polders niet gebouwd wordt: dat is de plek die nodig is om een teveel aan water te bergen.

De agrarische bedrijven moeten genoeg ruimte en mogelijkheden houden om hun bedrijf goed te kunnen laten draaien. Tegelijkertijd moet er ruimte zijn voor natuur(herstel) en ruimte om te wonen. Tussen al deze belangen moet soms scherp worden gekozen. Dat is echter de enige weg naar een volhoudbare toekomst.

De ChristenUnie ziet graag dat de provincie:

- + ...een 'waterbalans' maakt als basis onder het beleid. Hoeveel regen valt er? Wat stroomt er de provincie binnen, hoeveel wordt er verbruikt en hoeveel stroomt er weg? Hiermee moet zichtbaar worden waar de knelpunten zitten en waar mogelijke oplossingen zijn.
- + ...zoekt naar concrete en gebiedsgerichte oplossingen om in lage gebieden veilig te kunnen wonen en werken. Hierbij wordt gedacht aan bouwen op terpen, wegen op dijken en drijvende woningen. De provincie zorgt voor pilots in laaggelegen gebieden waar we ons moeten voorbereiden op periodes met wateroverlast.
- + ...de diepst gelegen delen van polders reserveert voor waterberging. Bijvoorbeeld in combinatie met natuur of energieopwekking. Samen met betrokken bewoners en waterschappen wordt bekeken wat dit betekent voor al aanwezige bebouwing en agrarische bedrijven.
- + ...met de Waterschappen een gezamenlijk actieplan maakt voor de volledige uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Het water dient uiterlijk in 2027 aan de kwaliteitseisen van de KRW te voldoen.
- + ...het verziltingsprobleem aanpakt door gewassenteelt te stimuleren die verzilting tegengaat én door onderzoek te doen naar gewassen die gedijen in zilte omgevingen.
- + ...zorgt voor een goede afstemming met gemeenten en waterschappen bij de planning van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen. Water en bodem zijn sturend bij de keuze voor de invulling van nieuwe gebieden.
- + ...zoekt naar 'meekoppelkansen' om bij projecten van waterschappen ook te zorgen voor recreatie en het behalen van natuurdoelen.
- + ...de waterwegen in de provincie beter met elkaar verbindt. Een voorbeeld hiervan is het Valleikanaal en de bijhorende beken en sloten. Een betere verbinding is beter voor vissen en voor de doorstroming. Het is ook een kans om water toegankelijker te maken voor recreatie, zoals kanoën.
- + ...met de waterschappen een plan maakt voor de aanpak van watervervuiling. Bijvoorbeeld door dieselmotoren en lozing van recreatieschepen. Alle schepen hebben een vuilwatertank, maar deze tank wordt zelden gebruikt. Er komt meer voorlichting over het gebruik van deze tanks en een betere handhaving.
- + ...ruimte geeft aan nieuwe technieken, zoals het hergebruik van meststoffen uit rioolslib. Ook willen we dat de provincie samen met gemeenten en drinkwaterbedrijven zorgt voor het realiseren van nieuwbouwprojecten met aangepaste watervoorziening. Zo wordt drinkwater alleen gebruikt op plekken waar dat echt nodig is en bijvoorbeeld niet voor het doorspoelen van het toilet.
- + ...samen met het Rijk en de waterrecreatiesector zoekt naar oplossingen voor problemen met waterplanten, zoals woekarend fonteinkruid op de randmeren bij het IJsselmeer.
- + ...blijft investeren in de aanleg van natuurlijke klimaatbuffers. Deze buffers helpen tegen weersextremen zoals hitte en overstroming. Samen met de landelijke Coalitie Natuurlijke Klimaatbuffers bekijkt de provincie welke locaties in Utrecht geschikt zijn voor het aanleggen van nieuwe klimaatbuffers.

1.2 Bodemdaling

Visie van de ChristenUnie

De bodemdaling in de veenweidegebieden is nog steeds een onderschat probleem. Er dreigt een enorme schade aan gebouwen en aan infrastructuur door het regelmatig verlagen van het waterpeil. De oxidatie van het veen, die het gevolg is van een lage waterstand, levert een stevige bijdrage aan de opwarming van de aarde. Grote hoeveelheden koolstof uit de bodem komen zo namelijk in de atmosfeer.

De ChristenUnie vindt dat we fundamenteel anders moeten gaan werken om de bodemdaling flink te vertragen en zo mogelijk zelfs te stoppen. Bodem en water moeten hierbij sturend zijn. We moeten in sommige polders onderwaterdrainage aanleggen, in andere polders snel gaan experimenteren met andere teelten, het grondwaterpeil verhogen of teruggeven aan de natuur. In de Omgevingsvisie moet de provincie deze keuzes maken.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- + ...eerlijk moet communiceren dat peilverlaging een grens kent en dat het waterpeil in veel gebieden juist verhoogd zal moeten worden om aan de klimaat- en veiligheidsdoelstellingen te kunnen voldoen.
- + ...verdienmodellen voor boeren met hoog water een kans moet geven. De provincie stimuleert economische ketens te stimuleren waardoor "natte teelt" voor landeigenaren een haalbare keuze wordt.
- + ...in overleg met alle belanghebbenden per polder een plan opstelt waarin wordt beschreven op welke manier de bodemdaling wordt geremd.
- + ...helpt bij ontwikkelen van innovatieve methodes om de bodem weer te laten stijgen, zoals teelt van veenmos.
- + ...met de waterschappen werkt aan het oplossen van overstromingsrisico's die ontstaan door de bodemdaling. Dit betekent ook dat in de meest laaggelegen delen van polders geen nieuwe bebouwing kan worden toegestaan.
- + ...boeren in de diepste delen van het peilgebied te verplaatsen; eventueel door ruilverkaveling. Hierdoor komt meteen ruimte voor waterberging.

KLIMAAT EN ENERGIE

Visie van de ChristenUnie

Het huidige energiesysteem is niet langer houdbaar. Het gebruik van fossiele brandstoffen is de grootste oorzaak van de wereldwijde klimaatverandering. Wij zijn echter geen verbruikers van de schepping, maar mogen deze beheren in het besef dat we met respect met haar moeten omgaan. Zo kunnen we de aarde ook op een goede manier doorgeven aan volgende generaties. Met andere woorden: goed rentmeesterschap.

Dat vraagt van ons dat we de aarde niet uitputten of overbelasten. In dat licht is het nu noodzaak voor elke overheid, ook de provincie, om stevige stappen te zetten om de energievoorziening te verduurzamen, energie te besparen en het gebruik van fossiele brandstoffen naar nul te brengen. We weten dit niet alleen vanuit de wetenschap, maar zien nu ook steeds meer in ons dagelijks leven de negatieve effecten van het veranderende klimaat. Ook merken we, weer opnieuw in 2022, dat landen gas olie en kolen gebruiken als politiek drukmiddel. Reden te meer om onze afhankelijkheid van fossiele energie af te bouwen.

De ChristenUnie heeft de ambitie dat in 2030 de uitstoot van broeikasgassen in Utrecht met ten minste 55% procent is gedaald ten opzichte van 1990 en klimaatneutraliteit in 2040 moet zijn bereikt. Dit is al een stevige opgave waarbij veel mensen en organisaties zich flink moeten aanpassen.

De klimaatopgave hoort een provinciebrede en integrale aanpak te zijn en daarmee terug te komen in elk beleidsterrein en bij elke activiteit die voorgesteld wordt. Door in te zetten op energiebesparing ondersteunen we bovendien huishoudens voor wie de energierekening een zware last is.

De provincie kan bijdragen aan een zorgvuldige omgang met de aarde door:

- 1) In de eigen organisatie afscheid te nemen van fossiele brandstoffen en dit ook als eis op te nemen in projecten waarvoor de provincie opdrachtgever is;
- 2) opwekking van duurzame energie te stimuleren, door mee te werken aan voldoende locaties voor wind- en zonne-energie, en door andere nieuwe energiebronnen als geothermie en winning van energie uit afvalwater en oppervlaktewater te ondersteunen;
- 3) verbinding te leggen tussen partijen die ook een bijdrage willen leveren, onder andere door actief mee te doen in de ontwikkeling van regionale energiestrategieën (RES) en indien nodig ook te sturen op de uitvoering van de afgesproken plannen, alsook bij te dragen aan het oplossen van netcongestie (overbelasting van het elektriciteitsnet);
- 4) zuinig omgaan met energie als uitgangspunt te nemen;
- 5) isolatieprogramma's te implementeren en te bevorderen.

2.1 Verminderen uitstoot van broeikasgassen

Visie van de ChristenUnie

De provincie zet vol in op energiebesparing. De hoeveelheid opgewekte duurzame energie is voorlopig beperkt en een aanzienlijk deel van de energieopwekking gaat daarom gepaard met CO₂-uitstoot.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- + ...uit moet dragen dat de beste energie, bespaarde energie is. Daarom moet de provincie Utrecht zich aansluiten bij het Nationaal Isolatieprogramma.
- + ...soepel om moet gaan met plannen van gemeenten die zorgen voor slimme koppeling van functies: warmtevoorziening maakt een belangrijk deel uit van de energietransitie. Sommige industrieën hebben permanent een overschot aan warmte, terwijl woningen die nodig kunnen hebben. Op de plekken waar bedrijven zijn die veel warmte lang zullen kunnen leveren, gaat de provincie soepel om met plannen van gemeenten om daar in de buurt woongebieden te ontwikkelen.
- + ...een integrale aanpak van energiebesparing in de industrie ontwikkelt, door advisering en handhaving. Om de effectiviteit van de inzet te vergroten werkt zij samen met andere partijen, zoals gemeenten en bedrijven die vallen onder het emissiehandelssysteem ETS (ETS-bedrijven).
- + ...komt met een bedrijventerreingerichte aanpak, om daar de lokale samenwerking tussen bedrijven te vergroten. De Utrechtse Omgevingsdiensten kunnen daarin ondersteunen namens de provincie.
- + ...werkt in overleg met gemeenten aan instrumenten om het energiezuiniger maken van gebouwen/woningen te versnellen (onder andere door isolatie). Onderdelen daarvan zijn:
  - o De provincie zoekt naar gebouwgebonden financiering voor energiebesparende verbeteringen.
  - o De provincie zorgt voor beleid waar huurders van profiteren, dankzij een lagere energierekening en meer comfort.
  - o Bij energiebesparende renovatie is het doel om zo snel mogelijk een energieneutraal gebouw te krijgen. Alle maatregelen moeten hierop gericht zijn. Tussentussen mogen er niet voor zorgen dat het einddoel verder naar achteren schuift.
  - o De provincie stimuleert de opleiding van vakmensen (duurzame installateurs, bouwwerknemers met kennis van isolatie, technici) om de maatregelen uit te voeren.
  - o De provincie voorkomt dat woningbouwverenigingen woningen met een G-label verkopen in plaats van renoveren, bijvoorbeeld door in de prestatieafspraken op te nemen dat alleen woningen met minimaal een A-label verkocht mogen worden.
- + ...zorgt ervoor dat haar fondsen voor energie en innovatie toegankelijk zijn (bijvoorbeeld door een lage rente) zodat projecten gerealiseerd kunnen worden die niet met de hulp van commerciële geldverstrekkers van de grond komen.
- + ...stelt als eis bij provinciale fondsen dat projecten die hieruit gefinancierd worden bijdragen aan de energietransitie.
- + ...stimuleert een omslag van de landbouw die leidt tot minder inklinking van de veenbodem.

- + ... maakt in haar plannen zichtbaar wat het verwachte effect van die plannen is op de uitstoot van broeikasgassen.

2.2 Afbouw fossiele brandstoffen

Visie van de ChristenUnie

We willen dat we op den duur niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen. Investeren in groene duurzame stroomvoorzieningen zoals wind- en zonne-energie is noodzakelijk om klimaatverandering tegen te gaan. Deze energietransitie brengt veel investeringskosten met zich mee. Maar af- en uitstel leidt op termijn ook tot kostbare of onherstelbare schade.

Daarnaast zijn we voor ons gebruik van fossiele energie veelal afhankelijk van het buitenland. Dat knelt en is risicovol. De oorlog in Oekraïne heeft aangetoond dat we kwetsbaar zijn voor dictaturen die energie als wapen gebruiken. Niet alleen in onze energievoorziening zijn we kwetsbaar, de prijsstijgingen leiden direct tot problemen voor onze inwoners, en dan met name hen die een slecht geïsoleerd huis hebben of een prijsstijging vanwege een laag inkomen niet kunnen dragen.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...de ontwikkeling van regionale plannen coördineert om andere energiebronnen voor de verwarming van gebouwen te gaan gebruiken dan aardgas (warmtetransitie).
- + ...in de bestaande bouw inzet op een ambitieuze warmtetransitie. Regionale warmtenetten worden toekomstbestendig ontwikkeld: ze mogen uiteindelijk geen CO₂-uitstoot veroorzaken.
- + ...onderzoekt of het bestaande gasnetwerk voor alternatieve brandstoffen ingezet kan worden. Waterstof is een mogelijke vervanger van aardgas die veel potentie kent omdat het gasnet ervoor gebruikt kan worden. Tegelijkertijd is er nog nauwelijks aanbod van 'groene' waterstof (met duurzame energie gemaakt), waardoor waterstof op dit moment ten opzichte van andere energiedragers een achterstand heeft. De provincie werkt daarom mee aan programma's die tot doel hebben om een beter aanbod van 'groene' waterstof te verkrijgen. Pas als daar zicht op is, kan ook werk worden gemaakt van het vervangen van aardgas door waterstof. Omdat bovendien het aanbod schaars is moet worden geprioriteerd: sectoren waar op afzienbare termijn geen reëel alternatief beschikbaar is krijgen voorrang in het afnemen van (groene) waterstof.
- + ...ontmoedigt vliegverkeer op niet-hernieuwbare brandstof, o.a. door grenzen aan de CO₂-uitstoot te stellen van de eigen organisatie en door geen particuliere luchthaventerreinen toe te staan.
- + ...stimuleert vervoer dat gebruik maakt van hernieuwbare brandstoffen of emissieloos is. In de concessies voor het openbaar vervoer wordt dit de standaard. De ontwikkeling van waterstof past hier alleen in als het waterstof aantoonbaar geproduceerd is met hernieuwbare brandstoffen.
- + ...geeft zelf het goede voorbeeld in het reduceren van de CO₂-uitstoot, door:
  - o de eigen gebouwen uiterlijk in 2035 klimaatneutraal te hebben.

- o het eigen wagenpark uiterlijk in 2035 helemaal over te laten gaan op hernieuwbare brandstoffen of emissieloze technieken.
- o een actieplan te ontwikkelen om de hele provinciale organisatie klimaatneutraal te laten zijn in 2040.
- o nieuwe provinciale infrastructuur klimaatneutraal aan te leggen.

2.3 Opwekking duurzame energie

Visie van de ChristenUnie

De provincie zet met beleidskaders en de omgevingsvisie in op een brede mix van opwekmogelijkheden; van wind op land, geothermie (aardwarmte) en grootschalige zonne-energie. Zonne-energie wekken we bij voorkeur op gebouwen op en, waar dat kan, onder voorwaarden op land. Bij dat laatste tellen biodiversiteit en inpassing in het landschap zwaar mee.

In de ontwikkeling van de Regionale Energie Strategieën (RES-sen) hebben gemeenten een grote regionale verantwoordelijkheid gekregen en de provincie ondersteunt hen daarbij. We zien dat er tot nu toe te weinig projecten echt van de grond komen. De provincie moet, als er te weinig ruimte ontstaat voor nieuwe projecten, de regie overnemen in de ruimtelijke inpassing van die energieopwekking. Dat betekent soms ook dat de besluitvorming over locaties overgenomen moet worden van een gemeente, als die er zelf niet uitkomt.

Er wordt momenteel gewerkt aan nieuwe gezondheidsnormen voor windmolens. Die normen zijn er bijna. De provincie Utrecht hoeft daar niet per se op wachten, maar kan ook zelf specifiek onderzoek doen en goed onderbouwde normen stellen als er locaties in zicht zijn.

De provincie maakt bij haar onderzoeken naar locaties gebruik van zonneladders; ze stelt kaders voor het opwekken van windenergie en zonne-energie, zodat dubbelgebruik van grond (voor bijvoorbeeld landbouw of natuur én wind- of zonne-energie) standaard is.

De ChristenUnie ziet als taak voor de provincie om:

- + ...te zorgen voor regels waarin zonnepanelen op gebouwen, industrie en in "wachtgebieden" of "pauzelandenschappen" voorgaan op gebruik van landbouwgrond.
- + ...ervoor te zorgen dat risico's en veiligheidsaspecten van duurzame energieopwekking (denk bijvoorbeeld aan de effecten van geothermie op de bodem en het grondwater) goed in kaart zijn gebracht en dat risico's binnen aanvaardbare grenzen blijven.
- + ...te zorgen voor kaders voor het inpassen van duurzame energieopwekking binnen het bestaande landschap. Als gemeenten weigeren mee te werken aan noodzakelijke nieuwe duurzame energieprojecten, maakt de provincie indien nodig gebruik van haar bevoegdheden om plannen door te zetten, als die aantoonbaar een bovengemeentelijk belang hebben en nodig zijn voor het behalen van klimaatdoelstellingen.
- + ...een plan te maken voor opslagmogelijkheden voor (niet-fossiele) energie, zodat we het overschot aan energie dat op piekmomenten ontstaat veel efficiënter gaan gebruiken. Als

de proef in de gemeente Utrecht succesvol is met het gebruik van batterijen van elektrische auto's als opslagmedium, stimuleert de provincie de uitrol hiervan naar de rest van de provincie.

- ⊕ ...leegstaande industriegebieden en "pauzelandenschappen" te gebruiken voor het opwekken van zonne- en windenergie. Dit kan door voorwaarden te verbinden aan de aanleg, waarbij de pauzelandenschappen voor bijvoorbeeld 20 jaar in te zetten zijn als energiepark.
- ⊕ ...te stimuleren dat gronden zoals parkeerterreinen, waterzuiveringsinstallaties en ruimte langs infrastructuur zo veel mogelijk ook gebruikt worden voor de opwekking van zonne-energie. Voor provinciale wegen stellen we als voorwaarde dat geluidsschermen ook functioneren voor energieopwekking.
- ⊕ ...beleid te ontwikkelen om te waarborgen dat geen kinder- of dwangarbeid is ingezet bij het produceren van zonnepanelen die worden geplaatst met provinciale subsidie.

2.4 Lokaal draagvlak

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie vindt dat de provincie zich moet inzetten om voor zoveel mogelijk draagvlak te zorgen bij het lokaal opwekken van energie. Veranderingen in het landschap zullen onvermijdelijk zijn. Het levert echter ook veel op: we zijn niet meer afhankelijk van dubieuze regimes ver weg, we profiteren van schonere lucht en van de werkgelegenheid die de overstap naar duurzame energie ook meebrengt.

'Polderen' kan echter lang duren. Het resultaat van de trajecten van de Regionale Energiestrategieën (RES-en) is waarschijnlijk onvoldoende om de in het Klimaatakkoord afgesproken doelen te gaan halen. Die trajecten zijn eind 2022 volgens planning rond. De provincie heeft het gesprek vanuit haar ondersteunende, faciliterende en kaderstellende rol begeleid. Daarbij heeft ze niet nagelaten om in te brengen wat de doelen zijn die behaald moeten worden en op welke termijn.

Voor zowel de komende jaren als op de langere termijn moet de provincie helder communiceren over de doelen en de uit te voeren acties. In uiterste gevallen moet de provincie - waar mogelijk nog steeds in samenspraak met de betrokken gemeenten - garanderen dat gebieden worden aangewezen voor duurzame energieopwekking. Klimaatschade in de toekomst zal groter zijn dan de lokale hinder van duurzame opwekking.

De provincie ontwikkelt ook ruimtelijke beleid voor de opslag van energie. Omwonenden worden nauw betrokken bij plannen voor windenergie en kunnen meeprofiteren van de voordelen. Ook mensen met weinig of geen financiële mogelijkheden moeten kunnen meedoen en/of meeprofiteren. We willen daarom dat uitvoering gegeven wordt aan de motie om een 'participatiefonds' te onderzoeken.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...regie pakt op de provinciale energie-infrastructuur, zoals vastgelegd in het Provinciale Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (P-MIEK). Langs die weg zorgt de provincie voor afstemming tussen gemeenten, waterschappen en netbeheerders, en helpt de provincie netcongestie stap voor stap weg te nemen.
- + ...in overleg met netwerkbeheerders een kansenkaart voor duurzame energieopwekking actueel houdt, waarmee ze zowel initiatiefnemers als netwerkbeheerders richting geeft.
- + ...via subsidieregelingen initiatiefnemers ruimte geeft om een minder rendabele, maar betere inpassing in het landschap mogelijk te maken. Niet grondposities, maar goede inpassing moet leidend zijn.
- + ...eisen stelt aan de manier waarop initiatiefnemers samen met de omgeving zoeken naar de beste locatie, vorm en landschappelijke inpassing. Mede-eigenaarschap zorgt voor een eerlijker verdeling van de lusten en lasten en hoort daarom bij energieprojecten standaard geregeld te zijn. We streven daarbij naar minimaal 50% lokaal eigendom bij dergelijke projecten.
- + ...initiatiefnemers vraagt om meerdere alternatieven voor te stellen en opties open te houden waarmee ook grondeigenaren van afgevalen locaties kunnen delen in de opbrengst.
- + ...initiatieven vanuit de lokale gemeenschap krijgen voorrang boven commercieel gedreven initiatieven.
- + ...meewerkt aan vervanging van oude windmolens door nieuwe. De provincie Utrecht kent een paar al wat langer bestaande windenergielocaties. Waar oudere turbines staan, zoals in Lopik, komt het moment om deze te vervangen door nieuwe dichterbij. Nieuwe windturbines produceren veel meer energie en veroorzaken minder hinder. Daarom ondersteunt de provincie dit soort trajecten.
- + ...helpt bij de verdeling van ruimte op het energienet. De capaciteitsaanvraag van met name grotere bedrijven of SDE-aanvragers is in sommige delen van de provincie dermate groot dat kleinere aanvragers daardoor in het gedrang komen. De provincie kan daarin een bemiddelende dan wel informatieve rol vervullen.
- + ...burgerinitiatieven voor energie ondersteunt. Het ontbreekt coöperaties vaak aan opstartkennis (moeten zelf het wiel uitvinden), projectmanagement en capaciteit voor nazorg. De provincie Utrecht kan vanwege het overzicht van verschillende trajecten als kennisbaken, facilitator en ondersteuner optreden en helpen door succesvolle coöperaties aan nieuwe initiatieven te koppelen.
- + ...kijkt samen met gemeenten naar financiële voordelen voor breed gedragen projecten (bijv. korting op leges).
- + ...stimuleert de professionalisering van lokale energiecoöperaties, door het subsidiëren van een gezamenlijke regionale of provinciale plaats voor kennisuitwisseling.

NATUUR EN STIKSTOF

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie wil dat ook volgende generaties kunnen genieten van de grootsheid van Gods schepping. Juist in de natuur zien we die grootsheid. In coronatijd hebben veel mensen de weg naar de natuur gevonden. De explosieve toename aan recreatief gebruik had echter ook een keerzijde: er vond meer verstoring van de natuur plaats. Verder zien we overal om ons heen dat milieuvervuiling de natuur aantast, dat de biodiversiteit (soortenrijkdom) afneemt en dat natuur vaak in de verdrukking komt door economische activiteiten. De waarde van de natuur, in zichzelf en voor mens en dier, is niet in geld uit te drukken. En toch zien we dat we als rentmeesters van de schepping te lang over de grenzen heen zijn gegaan. We moeten terug naar goed rentmeesterschap.

Een urgent en complex thema met grote impact waarin we die weg terug zoeken, is de stikstofcrisis. In 2015 kwam er de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS), maar de rechter heeft deze werkwijze in 2019 verboden, omdat de natuur beter moet worden beschermd dan met de PAS zou gebeuren. Sindsdien houdt stikstof Nederland in zijn greep. Er is maar één manier om uit de crisis te komen en dat is door de balans tussen de schepping en onze welvaart te herstellen. Dat vraagt om rechtvaardige keuzes, waarbij iedereen verantwoordelijkheid moet nemen om de uitstoot van stikstof terug te dringen.

Wij zijn ervan overtuigd dat de enige manier om uit de stikstofcrisis te komen is door te werken aan duurzaam natuurherstel en grenzen te stellen aan de manier waarop we onze welvaart hebben ingezet. Als provinciale overheden zijn wij verantwoordelijk voor natuurbeleid en willen we ons inzetten voor robuuste natuur. Daarvoor is het onder andere nodig dat de stikstofuitstoot drastisch wordt verminderd.

De afgelopen jaren zijn diverse maatregelen genomen om de stikstofuitstoot terug te dringen, maar het is nog niet voldoende om de natuur te herstellen en perspectief te bieden aan inwoners en ondernemers. De tot dusver genomen maatregelen stonden daarvoor nog teveel in het teken van doorgaan op de oude weg: het inzetten van de opbrengsten om nog meer te intensiveren in mobiliteit, overconsumptie en bedrijvigheid. Wel zijn er meer middelen vrijgemaakt voor natuurherstel. Dat moet anders.

In de plannen die we maken kijken we niet alleen naar wat er niet kan, maar ook naar wat er wel kan en wat er belangrijk is voor een vitaal buitengebied. Die keuzes maken we niet vanachter de tekentafel, maar met boeren en andere ondernemers, gemeenten, natuurbeheerders, inwoners en bedrijven samen.

3.1 Natuurinclusieve samenleving

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie streeft naar een natuurinclusieve samenleving waarbij de natuur geen sluitstuk is maar een uitgangspunt. We vinden het belangrijk dat er zorgvuldige regels zijn die de natuur beschermen, die de belangen van de natuur eerlijk afwegen tegen andere belangen. Natuurinclusiviteit moet daarbij het uitgangspunt zijn. We zullen moeten leren leven met een veranderend klimaat en onze natuur en het beheer daarvan hierop inrichten. Dit geldt voor zowel de stedelijke, natuur- als voor plattelandsgebieden.

Een goed natuurbeleid kan niet zonder langjarige kaders voor doelen en vergoedingen, een adequate ruimtelijke sturing, een passende beloning voor geleverde diensten en een intensieve samenwerking tussen overheid, terreinbeherende organisaties, boeren en particulieren. De ChristenUnie vindt het belangrijk om ook samen te werken met de waterschappen om het watersysteem verder te versterken en toekomstbestendig te maken.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...inzet op een natuurinclusieve samenleving waarbij aandacht voor natuur en biodiversiteit het uitgangspunt is.
- + ...verstening van de leefomgeving tegengaat door de samenwerking met Stichting Steenbreek te versterken en gemeenten uit te dagen hier ook mee aan de slag te gaan.
- + ...zorgt voor een betere samenhang van natuur- en klimaatbeleid: klimaatadaptatie krijgt de juiste prioriteit in het natuurbeleid.
- + ...het Deltaplan voor de boerenlandvogels uitvoert, samen met boeren en agrarische collectieven. Uit natuurrapportages blijkt dat het vooral slecht gaat met weidevogels en akkervogels. De Rijksoverheid wil de bescherming van weidevogels een extra stimulans geven en provincies moeten daarop inspelen.
- + ...bijdraagt aan de uitvoering van het Deltaplan biodiversiteit, onder andere door het jaarlijks organiseren van een Biodiversiteitsdag, waarop professionals en vrijwilligers elkaar ontmoeten en ideeën uitwisselen.
- + ...hoge prioriteit geeft aan de bestrijding van exoten, omdat invasieve soorten voor veel schade zorgen.

3.2 Natuurontwikkeling

Provincies zijn verantwoordelijk voor het natuurbeleid en geven hier met een gebiedsgerichte aanpak invulling aan. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN), met daarin de Natura 2000-gebieden, is een samenhangend netwerk van natuurgebieden. De ChristenUnie vindt dat de overheid de gemaakte afspraken over beheer en ontwikkeling van die gebieden moet nakomen: we zijn er geen voorstander van om, als het ons economisch niet uitkomt, deze gebieden op te geven of een natuurnetwerk maar half aan te leggen. Juist in die gevallen moeten we samen met het omliggende gebied kijken op welke manier uitbreiding en adequate bescherming van de natuur kan plaatsvinden. Dat zou kunnen zijn door vervuילend verkeer weg te houden, door

te werken aan schoner water of door een bedrijf in de directe nabijheid op te kopen. Maatwerk is hier per gebied nodig.

Met de landelijke Bossenstrategie zorgt de provincie Utrecht voor bomen. Meer bos is nodig voor de biodiversiteit en voor het vastleggen van kooldioxide. De omvang en de kwaliteit van bossen staan onder druk, daarom streven de Rijksoverheid en de provincie Utrecht naar een uitbreiding van het bosareaal met minimaal 10%. Op de gronden binnen het Nationaal Natuurnetwerk streven we naar maximale biodiversiteit, dus inheemse bomen.

We zetten in op herstel van houtwallen, singels en hagen (met vergoeding voor de boer). Onze ambitie is dat ongeveer 10% van het landschap hieruit bestaat, zodat dat een groene dooradering van het landschap is. We zorgen voor structureel meer groen op en rond bedrijventerreinen en langs de gemeentelijke-, provinciale- en rijksinfrastructuur.

Hout is een klimaatneutrale bouwstof, die in de toenemende vraag naar grondstoffen goed uit onze eigen provincie kan komen. De mogelijkheden voor meer productiebossen kunnen worden onderzocht.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- + ...houtbouw kan stimuleren, als klimaatneutrale bouwstof.
- + ...als taak heeft om de ontwikkeling van het NNN in 2027 te voltooien en hieraan prioriteit te geven. Een kwalitatief goed functionerend NNN en robuuste ecologische verbindingzones zijn nodig om natuurgebieden met elkaar te verbinden.
- + ... meewerkt aan een robuuste ecologische verbinding tussen de Utrechtse Heuvelrug en de Veluwe, een 'groene corridor' via de bosrijke landgoederen van de Gelderse Vallei, het liefst met een ecoduct over de A1 bij Terschuur.
- + ...zorgt moet dragen voor bescherming van de Natura2000 gebieden, waarvoor we een internationale verantwoordelijkheid dragen. De kernkwaliteiten van de Nederlandse landschappen en aardkundige monumenten verdienen een wettelijke bescherming. De bescherming moet niet gebeuren door één methodiek over alle gebieden uit te rollen, maar door per natuurgebied te kijken wat er gedaan kan worden om tot een goede bescherming te komen. Daarbij moet van alle bronnen van vervuiling een bijdrage worden gevraagd.
- + ...in de Omgevingsvisie de waarden van stilte en duisternis als 'te beschermen waarden' opneemt en gebieden aanwijst waar deze daadwerkelijk nog beleefd kunnen worden.

3.3 Recreatieve natuur

Visie van de ChristenUnie

Het reguleren van de recreatieve druk is één van de uitdagingen waar de provincie voor staat. Door nieuwe recreatiegebieden te creëren buiten natuurgebieden en dit te combineren met de woningbouwopgave (wonen in het groen) en de aanleg van nieuwe bossen, is het mogelijk om langbouwgrond om te vormen op locaties waar stikstofuitstoot verlaagd moet worden, of waar bodemdaling moet stoppen.

Een nationaleparkenstrategie is nodig om de recreatieve druk op de nationale parken te verminderen en is een kans om de nationale parken verder op de kaart te zetten. Het Rijk heeft hierbij nadrukkelijk een rol en onze provincie moet een belangrijke partner zijn. Toegankelijke natuur en een uitgebreid netwerk van fiets- en wandelpaden die goed op elkaar aansluiten zijn belangrijk.

De ChristenUnie ondersteunt het burgerinitiatief van het Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht en ziet dit als een versterking van de Unesco-status van het Nationaal Park Heuvelrug.

3.4 Faunabeheer en jacht

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie vindt het verantwoord om jacht toe te staan als onderdeel van goed faunabeheer. Het is een illusie dat we de natuur in Nederland helemaal de vrije hand kunnen geven. Beheer van flora en fauna is soms nodig om te voorkomen dat een populatie de draagkracht van een gebied te boven gaat. Nadenken over het doden van dieren begint met de vraag of er economische of ecologische schade is, en op welke wijze deze schade kan worden voorkomen. De uitkomst daarvan is bepalend voor beheersmaatregelen, waarvan de jacht er één kan zijn.

We hechten daarbij aan transparantie. Er moet sprake zijn van planmatig beheer op basis van tellingen vooraf en verantwoording achteraf. Het vernietigen van geschoten wild is een onacceptabele vorm van voedselverspilling. Planmatig beheer door afschot moet hand in hand gaan met benutten van vlees. De ChristenUnie daagt jagers uit om ervoor te zorgen dat geschoten wild in de voedselketen wordt opgenomen.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...een regeling opstelt die het voor boeren makkelijker en goedkoper maakt om wildschade te kunnen opgeven.
- + ...beschikt over voldoende menskracht voor vergunningverlening en handhaving.
- + ...zorgt voor een strikte bescherming voor wilde ganzen (die bij ons overwinteren) en een doordachte bestrijding van verwilderde ganzen (die bij ons overzomereren).
- + ...voedselverspilling tegengaat door het opnemen van geschoten wild in de voedselketen.

3.5 Stikstof: iedereen draagt bij

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie vindt dat alle sectoren fors en evenredig moeten bijdragen aan het verminderen van de stikstofuitstoot. De schuld en verantwoordelijkheid van de ontstane crisis ligt niet bij één sector, maar is een maatschappelijk probleem; het gaat ons allemaal aan. En we hebben onze verantwoordelijkheid te lang niet genomen. Door iedereen proportioneel bij te laten dragen aan de oplossing, zorgen we voor een eerlijke verdeling.

In een stikstofgevoelig gebied, zoals rondom een Natura2000-gebied, komen alle belangen van partijen (landbouw, industrie, natuur, wonen) bij elkaar. Binnen dat gebied moeten dan ook de juiste afwegingen worden gemaakt om het herstel in gang te zetten. Als we ruimte hebben om nieuwe projecten te ontwikkelen, laten we dit niet bepalen door degene met de grootste portemonnee, maar bepaalt het maatschappelijk belang waar de ruimte voor ingezet kan worden.

Ondernemers hebben veel expertise over hoe zij stikstofreductie kunnen behalen. Overheden kunnen hen daarbij helpen. Tegelijkertijd staan ondernemers bloot aan vele ongewenste marktprikkels en niet-aflatende druk van rendementsverwachtingen. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is een groot goed, maar nog geen gemeengoed. Overheden zijn geroepen recht te doen en te beschermen wat bescherming verdient.

De ChristenUnie wil daarom dat...

- ⊕ ...alle sectoren evenredig bijdragen aan een forse reductie van de stikstofuitstoot.
- ⊕ ...het behalen van de natuurdoelen centraal staat bij de stikstofopgave.
- ⊕ ...de provinciale gebiedsprocessen leidend zijn voor het stikstofbeleid. Hierbij combineert de provincie opgaven en sluit zij aan bij bestaande overlegstructuren.
- ⊕ ...in de gebiedsaanpak wordt vastgesteld wie welke reductie moet leveren en voorstellen worden gedaan voor de verdeling van de schaarse stikstofruimte.

3.6 Natuurherstel en emissievergunningen

Visie van de ChristenUnie

Natuurherstel vraagt meer dan vermindering van de stikstofuitstoot alleen. Ook waterpeilbeheer en onderhoud zijn van belang voor een goede staat van instandhouding van onze natuur. Desalniettemin is en blijft er een grote opgave om stikstof te reduceren. De schaarse stikstofruimte moet eerlijk worden verdeeld, waarbij natuurherstel, het helpen van PAS-melders en het weer mogelijk maken van woningbouw voorop staan - in deze volgorde. Wij willen dat de keuzes voor toewijzing van deze stikstofruimte in de gebiedsprocessen gemaakt worden.

Doordat elke nieuwe ontwikkeling niet mag leiden tot meer stikstof in de natuur, moet compensatie gezocht worden door bestaande activiteiten te stoppen of op andere wijze in te richten, zodat de stikstofuitstoot afneemt.

Heel veel vergunningen zijn niet op orde. Als deze vergunningen allemaal gelegaliseerd worden, gaat dat op papier enorm veel stikstofruimte kosten. De grote vraag is waar die stikstofruimte vandaan moet komen. Als er eenmaal stikstofruimte is weggeven, kan die niet meer terug worden genomen. Er moet worden voorkomen dat lukraak boeren worden opgekocht ten gunste van de industrie en andere bedrijvigheid. De handel in stikstofrechten is niet rechtvaardig, omdat dan degene met de grootste portemonnee bepaalt. De provincie steunt boeren in de transitie van hun bedrijfsvoering om stikstofreductie te realiseren. Om de noodzakelijke fundamentele veranderingen te bewerkstelligen is van cruciaal belang dat supermarkten, agro-industrie,

banken en consumenten hun volle verantwoordelijkheid nemen en hierop niet-vrijblijvend worden aangesproken. Hierbij worden de minder draagkrachtige consumenten niet uit het oog verloren.

De ChristenUnie vindt dat...

- + ...de provincies een actieve rol kunnen spelen om de PAS-melders met voorrang te legaliseren. Deze ondernemers hebben in het verleden geen vergunning aan hoeven vragen, maar hun bedrijven zijn in 2019 opeens 'illegaal' geworden en staan sindsdien in de kou.
- + ...de provincie marktwerking met vergunningen moet voorkomen. Vrije marktwerking met stikstofrechten is geen goed vertrekpunt voor de gebiedsprocessen. Voorkomen moet worden dat de ondernemer of particulier met het meeste geld bepaalt wat er gebeurt. Alle vergunningverlening verloopt via een provinciale stikstofbank.
- + ...de provincie ervoor moet zorgen dat voldoende bedrijven een meetsysteem krijgen om hun emissie te meten. Zo kan worden vastgesteld of doelen worden gehaald. Daarmee wordt ook duidelijk in hoeverre innovatieve maatregelen werken.
- + ...de focus bij boeren moet worden verplaatst naar blijvers in plaats van stoppers. De provincie gaat (samen met het Rijk en Europa) via een gebiedsgerichte aanpak ondersteunen bij en werken aan nieuwe randvoorwaarden en verdienmodellen voor boeren, zodat zij nieuwe of andere kansen kunnen oppakken.
- + ...gebiedsgerichte maatregelen om de stikstofuitstoot te verminderen met alle belanghebbenden in een gebied moeten worden gezocht en niet zonder overleg vanuit de landelijke of provinciale overheid worden opgelegd.
- + ...landbouwgrond van opgekochte bedrijven bij voorkeur beschikbaar moet blijven voor de agrarische sector en voor de gebiedsgerichte aanpak om daarmee een duurzaam perspectief te bieden aan boeren die hun bedrijf voort willen zetten.
- + ...boeren die zich inzetten voor natuurherstel en de versterking van biodiversiteit een ruimhartige en structurele beloning verdienen.

DUURZAAM, GEZOND

EN VEILIG BEREIKBAAR

4.1 Bereikbaarheid verbindt

Visie van de ChristenUnie

Goede bereikbaarheid brengt mensen bij elkaar; inwoners kunnen zo in contact blijven met familie en vrienden en kunnen bijvoorbeeld deelnemen aan bijvoorbeeld cultuur en sport. Bereikbaarheid zorgt ook dat mensen op hun werk kunnen komen. Fysieke bereikbaarheid, maar ook digitale bereikbaarheid als aanvulling daarop, is steeds belangrijker. Ook inwoners met fysieke-, mentale- of andere beperkingen moeten volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving en daarvoor gebruik kunnen maken van vervoer.

De verschillende vormen van vervoer moeten betaalbaar zijn voor iedereen. Bovendien willen we het vervoer verduurzamen. De ChristenUnie hanteert daarom als voorkeursvolgorde 'STOP': Stappen, Trappen, Openbaar vervoer en Privévervoer (autovervoer). Wandelen en fietsen zijn, naast duurzame, ook heel gezonde opties om je te verplaatsen en daarmee heel geschikt voor zowel ontspanning als om van A naar B te komen.

De ChristenUnie vindt dat:

- + ...bereikbaarheid begint bij het bevorderen van nabijheid en daarmee het beperken van reisafstanden. Dit vraagt om het op peil houden van basisvoorzieningen, ook buiten de grote steden. Voorbeelden hiervan zijn de beschikbaarheid van medische voorzieningen en bibliotheken in dorpen.
- + ...de provincie geeft in haar plannen voorrang aan voetgangers en fietsers ten opzichte van de auto.
- + ...de provincie bijzondere aandacht moet hebben voor inwoners met een beperking: ook zij moeten zich veilig kunnen bewegen. Dat betekent bijvoorbeeld bushaltes die toegankelijk zijn of oversteken die breed genoeg zijn
- + ...de provincie moet bijdragen aan 'Mobility as a Service' (MaaS). MaaS gaat om het plannen, boeken en betalen van al het mogelijke vervoer via apps, zodat reizen van-deur-tot-deur op maat en volgens de wensen van de reiziger mogelijk is. Ook hiervoor is altijd het uitgangspunt dat het vervoer zo breed mogelijk toegankelijk is. Ook mensen die digitaal minder vaardig zijn moeten gebruik kunnen maken van nieuwe vervoersdiensten. De provincie hoort hier op toe te zien.
- + ...de provincie zich moet inzetten om de situatie op de Utrechtse wegen zo veilig mogelijk te houden, door wegen veilig in te richten en door te investeren in educatie en verandering van gedrag.

4.2 De fiets

Visie van de ChristenUnie

Fietsen is goed voor de gezondheid. Bovendien scheelt het, als we de auto laten staan, ook nog schadelijke uitstoot van broeikasgassen. En het verbannen van bijvoorbeeld de auto uit de binnenstad komt de leefbaarheid van de stad en de verkeersveiligheid ten goede.

Het is relatief snel en goedkoop om fietsverbindingen, zoals fietspaden, aan te leggen. De afgelopen jaren zijn inwoners meer gaan fietsen, en ook in de toekomst zetten we in op groei (een verdubbeling van het fietsgebruik in 2030 ten opzichte van 2011). Daarvoor blijft het nodig dat we investeren in fietsinfrastructuur. Ruim baan voor de fiets.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...zich inzet voor meer geld van het Rijk voor de uitvoer van de schaa sprong fiets. Er is nog bijna 200 miljoen euro nodig voor projecten tot 2027. Het regionaal toekomstbeeld fiets wordt verder uitgewerkt en voorzien van concrete actiepunten.
- + ...investeert in uitbreiding van doorfietsroutes die aantrekkelijk zijn voor woon-werk verkeer. De fiets is een doelmatige vorm van vervoer voor reizen tot 25 kilometer. De recreatieve functie en praktische functie worden hierbij gecombineerd. De ChristenUnie biedt ruimte aan de snelle fietsers (e-bikes, Speed pedelecs en racefietsers), waarbij de veiligheid gewaarborgd moet blijven. Hiervoor is soms verbreding van fietspaden vereist. Ook in de stallingen die met provinciaal geld worden aangelegd wordt er ruimte gegeven aan verschillende soorten fietsen.
- + ...geld uittrekt voor betere fietsvoorzieningen; bijvoorbeeld bij stations om de (elektrische) fiets een aantrekkelijk vervoersalternatief te maken. Bij elk OV-knooppunt, zowel trein- als busstation, moet er een mogelijkheid zijn tot het huren van een fiets, bijvoorbeeld een OV-fiets. Bij deze investeringen horen ook de plaatsing van nieuwe stallingen en het onderhoud van bestaande stallingen en fietsenrekken bij OV-knooppunten en haltes.
- + ...het netwerk van kennisinstellingen en andere experts rondom fietsen versterkt. Niet alleen via 'fietsambassadeurs', maar ook via scholen: ook fietsmakers zijn nu eenmaal nodig.
- + ...een aantal concrete knelpunten aanpakt, zoals:
  - o De verbreding van het fietspad langs de Demkabrug in Utrecht, als onderdeel van de snelfietsroute van Utrecht naar Amsterdam;
  - o De fietsbrug over de A12 ter hoogte van Bunnik;
  - o Behoud van het fietsveer bij Nieuwer ter Aa of anders de komst van een goed alternatief;
  - o Een fietsvriendelijke verbreding van de Rijnbrug bij Rhenen.

4.3 Openbaar vervoer

Visie van de ChristenUnie

Het openbaar vervoer is een duurzaam alternatief als reisafstanden toenemen of als beperkingen wandelen en fietsen moeilijk maken. De ChristenUnie wil het gebruik van het openbaar vervoer stimuleren ten opzichte van het privévervoer. Het openbaar vervoer dient zoveel mogelijk een ontspannende vorm van reizen te zijn voor iedereen die geen auto kan of

wil bezitten. Eén van de voorwaarden hiervoor is dat het openbaar vervoer voor iedereen betaalbaar en toegankelijk moet zijn. We hebben bijzondere aandacht voor vervoersarmoede. We zetten onder andere in op een betaalbaar provinciaal ov-abonnement en gratis openbaar vervoer voor kinderen tot 12 jaar.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- ⊕ ...moet investeren in een hoofdnet van openbaar vervoerlijnen, op die plekken waar het (potentiële) reizigersaanbod dat mogelijk maakt. Voor het fijnmaziger vervoer zet de provincie in op een flexibel netwerk van vraaggestuurd vervoer. Combinaties met andere vervoersbehoeftes als doelgroepenvervoer en lokale initiatieven worden daarbij ingezet om ook in minder dichtbevolkte regio's adequaat openbaar vervoer aan te bieden.
- ⊕ ...in dichtbevolkte gebieden geld uittrekt voor hoogfrequent openbaar vervoer. Als de dienstregeling tenminste elke 15 minuten wordt uitgevoerd, blijkt openbaar vervoer steeds vaker de voorkeur te krijgen boven privévervoer. Ook in de stad Utrecht, in Nieuwegein, Amersfoort en de regio's daaromheen is veel te winnen in het gebruik van het ov door de dagelijkse reizigers. Daarbij kan een lightrailnetwerk een uitkomst bieden, zeker voor nieuwe woninglocaties.
- ⊕ ...moet inzetten op een betaalbaar provinciaal ov-abonnement dat beschikbaar is voor haar inwoners. Er loopt nu een pilot met gratis openbaar vervoer voor ouderen met een laag inkomen. We willen onderzoeken hoe ook voor andere mensen met een laag inkomen en voor kinderen en jongeren het openbaar vervoer betaalbaarder kan worden, bijvoorbeeld door een kortingsregeling, vrije reisdagen of zelfs een gratis abonnement.
- ⊕ ...ervoor moet zorgen dat het vanzelfsprekend is dat de verbindingen naar en van ov-knooppunten goed aansluiten op elkaar, zodat de reizigers een beperkte overstaptijd hebben.
- ⊕ ...alleen emissieloze vervoersmiddelen toestaat voor openbaar vervoer, of waar dat niet anders kan: gebruik van niet-fossiele brandstoffen.
- ⊕ ...verbindingen met kleine dorpen in stand laat. Als dit niet langer financieel haalbaar is voor de provincie zelf, moeten er andere oplossingen worden geboden. De provincie ondersteunt dan lokale plannen en initiatieven, zodat bewoners toch aansluiting hebben op regionale bus- en treinlijnen.
- ⊕ ...bij het Rijk moet blijven aandringen op voldoende financiering voor het ov en in gesprek moet blijven over manieren om de tekorten aan chauffeurs terug te dringen en om te voorkomen dat buslijnen (te) vaak uitvallen.
- ⊕ ...een goede toegankelijkheid waarborgt van het openbaar vervoer voor ouderen en mensen met een beperking. Dit moet niet een voetnoot zijn in een concessieverlening, maar het uitgangspunt. Dit betekent dan ook daarop ingerichte informatievoorziening, haltes, stations, bussen en treinen, met gelijkvloerse instap, drempelloos en, bijvoorbeeld bij drukke haltes of op overstappunten: beschikbaarheid van toiletvoorzieningen.
- ⊕ ...aandacht heeft voor sociale veiligheid van haltes en stations. Dit vraagt om goed nadenken over de aanleg en inrichting en goede afspraken met de politie en het Openbaar Ministerie om de veiligheid in het openbaar vervoer te verzorgen.

4.4 Privévervoer (auto)

Visie van de ChristenUnie

Het Rijk gaat het gebruik van de auto 'beprijzen'. Het Rijk wil hiermee het autogebruik laten afnemen ten gunste van duurzamere vormen van vervoer. De ChristenUnie ziet het inzetten van beprijzen als een kans om te sturen op tijd en plaats. Op drukke wegen en tijden wordt autorijden dan duurder dan op andere wegen en momenten.

De ChristenUnie vraagt van de provincie om:

- + ...waar er aanvullend op stappen, trappen en openbaar vervoer behoefte is aan privévervoer het gedeeld gebruik van vervoersmiddelen, zoals deelauto's en deelfietsen, stimuleren.
- + ...de autowegen en vaarwegen kwalitatief op orde te houden. De provincie moet op tijd in de renovatie of vervanging van bruggen en tunnels investeren. Een groot deel van deze 'werken' komen de komende tijd in de vervangingsfase.
- + ...in principe geen nieuwe wegen aan te leggen. De ChristenUnie vindt dat het geld moet worden ingezet voor het beheer en onderhoud van bestaande autowegen en op duurzamere vormen van vervoer. Een uitzondering is nodig als autobereikbaarheid nodig is bij grootschalige nieuwe bouwlocaties, en als een nieuwe weg daadwerkelijk bijdraagt aan verbetering van de leefbaarheid of de verkeersveiligheid.
- + ...te zorgen dat provinciale wegen dorpskernen mijden, om zo de leefbaarheid te vergroten. De provincie Utrecht onderzoekt in zulke gevallen of een rondweg een duurzamer en veiliger alternatief biedt.
- + ...de verkeersveiligheid te verbeteren door op provinciale wegen de weginrichting duidelijker te maken. Dit gebeurt door het eenduidig toepassen van de CROW-richtlijnen bij rotondes en oversteekpunten op provinciale wegen. Ook wordt, waar mogelijk en logisch, de snelheid op provinciale wegen teruggebracht van 80 km/u naar 60 km/u.
- + ...de snelheid op wegen terug te brengen waar dat nodig is om de stiltegebieden in de provincie te beschermen.
- + ...samen met het Rijk een plan te ontwikkelen voor de wijze waarop de provinciale opcenten (belasting op auto's) in de toekomst geheven worden. Als steeds meer auto's elektrisch worden en er steeds minder diesel- en benzineauto's op de weg zijn, zal de grondslag voor de autobelasting hierop aangepast moeten worden.

4.5 Duurzaam bereikbaar

Visie van de ChristenUnie

Bereikbaar zijn mag niet ten koste gaan van de kwaliteit van onze leefomgeving en de leefbaarheid. Het doel van de provincie Utrecht is om zo spoedig mogelijk, en uiterlijk in 2040, klimaatneutraal te zijn. Mobiliteitsmaatregelen spelen hier een grote rol bij. De ChristenUnie wil de belasting van het milieu door het verkeer verkleinen en hiervoor gericht investeren in de sterke punten van verschillende vormen van vervoer. Het verkeer moet slimmer, schoner en zuiniger.

Daarom vindt de ChristenUnie dat de provincie:

- + ...het uitstootvrij maken van het verkeer moet stimuleren door het opvoeren van het aantal laadpunten en (groene) waterstoftankstations voor personenauto's, vrachtauto's, bussen en binnenvaartschepen. De provincie draagt bij aan het versneld vervangen van binnenvaartmotoren door duurzamere vormen van aandrijving, zoals elektrificatie.
- + ...ervoor zorgt dat, waar laadpunten aangelegd worden, er sprake is van 'slim' laden: de laadpunten moeten toekomstbestendig zijn en regelbaar: als er veel aanbod van energie is, gaat het laden sneller. Ook moeten laadpunten geschikt zijn voor het terugleveren van energie aan het net (bidirectioneel laden), zodat accu's van voertuigen ingezet kunnen worden voor het stabiliseren van het elektriciteitsnet.
- + ...de transitie van vrachtvervoer van de weg naar de binnenvaart, buisleidingen en via het spoor stimuleert.
- + ...ervoor zorgt dat er ontgassingsinstallaties voor binnenvaartschepen zijn. Zodra het landelijk verbod op 'varend ontgassen' ingaat, moeten voldoende ontgassingsinstallaties operationeel zijn. Bij de invoering van een verbod hoort ook dat er aandacht moet zijn voor handhaving. De provincie verkent, samen met gemeenten en Rijkswaterstaat, of langs scheepvaartroutes automatische detectie van overtreders kan komen ("e-noses"), net zoals in de regio Amsterdam.
- + ...niet toelaat dat de milieudruk toeneemt vanuit de luchtvaart en scheepvaart op de leefomgeving, maar dat deze vermindert. De luchtvaart en scheepvaart moeten net als andere bedrijfstakken hun aandeel leveren in het terugbrengen van de uitstoot van CO2 en stikstof.
- + ...bijdraagt bij aan pilots en subsidies voor vrachtverkeer op alternatieve energiebronnen en gemeenten helpt bij het opzetten van stadsdistributiesystemen, waarbij zwaarder vrachtverkeer aan de rand van de bebouwde kom overgezet wordt in lichtere (emissieloze) voertuigen.
- + ...walstroom in binnenhavens bevordert, zodat ook vrachtschepen en de pleziervaart hier gebruik van kunnen maken.
- + ...strijdt tegen geluidsoverlast van de luchtvaart. Dit zorgt - zeker in de (randen van) de nacht - voor stress en gezondheidsschade bij omwonenden. De provincie gaat in samenwerking met de minister van IenW een aanpak formuleren om deze overlast tegen te gaan.

WONEN EN RUIMTE

5.1 Betaalbare en voldoende woningen

Visie van de ChristenUnie

Iedereen heeft behoefte aan een thuis. Sterker, wonen is in ons land zelfs een sociaal grondrecht. In artikel 22 van de Grondwet staat het zo: "Bevordering van voldoende woongelegenheden is voorwerp van zorg der overheid." Wonen gaat over zoveel meer dan stenen stapelen. Wonen gaat over samenleven, over samenhang, over het zijn van een gemeenschap in een straat of buurt, in een wijk of dorp.

Door de sterk gestegen huizenprijzen en de krapte op de huizenmarkt kunnen veel inwoners in Utrecht geen betaalbare woning vinden. De ChristenUnie wil dat er landelijk 100.000 woningen per jaar bijkomen, waarbij een substantieel deel beschikbaar komt voor starters, ouderen en mensen in een kwetsbare situatie. De provincie neemt hierbij de regie.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...de regie neemt op de beschikbaarheid van voldoende locaties om woningen te kunnen bouwen. De woningbouw moet versneld worden. Zij zorgt voor een plancapaciteit van 130%, zodat er altijd voldoende locaties bouwrijp zijn. Hierdoor zouden de komende jaren minimaal 10.000 woningen per jaar in Utrecht kunnen worden gebouwd.
- + ...het ombouwen van leegstaande bedrijven of kantoren naar woningbouw stimuleert.
- + ...eisen stelt aan gemeentelijke bouwplannen voor het aantal woningen in de categorieën sociale huur, middenhuur en betaalbare koop (bij elkaar minstens 75%). Zij investeert daarbij samen met gemeenten in onrendabele toppen in de grondexploitaties als gevolg van deze keuzes.
- + ...stimuleert dat vaker de zelfwoonplicht toegepast wordt, zodat (betaalbare) koopwoningen niet opgekocht kunnen worden door investeerders. De provincie zorgt dat ook gemeenten deze toepassen.
- + ...ruimte geeft aan voldoende woningen voor specifieke doelgroepen. Jongeren, starters, ouderen, zorg-wooncomplexen, woningen voor mensen die uit de maatschappelijke opvang komen en mensen die een status als asielzoeker hebben gekregen. Voor deze vaak kwetsbare groepen heeft de overheid een bijzondere taak om te zorgen voor voldoende woningen.
- + ...zorgt voor ruimte voor ouderen die langer zelfstandig wonen. Dit betekent dat er voldoende passende woningen voor ouderen moeten zijn. Alleen zo kunnen ouderen goed en veilig langer zelfstandig wonen. Het gaat om aantrekkelijke woonvormen waar ouderen graag willen wonen, met name geclusterd wonen en levensloopbestendige woningen. Bovendien leidt dit tot meer doorstroming op de woningmarkt.

- + ...ervoor zorgt dat mensen in een kwetsbare positie in hun eigen woonomgeving zorg en ondersteuning kunnen ontvangen is het belangrijk dat er voldoende woonruimte beschikbaar is in de verschillende Utrechtse gemeenten.
- + ...erop toeziet dat de huisvesting voor internationale arbeiders en kenniswerkers in aantal en kwaliteit volstaat, zodat er geen uitbuiting plaatsvindt. Dit doen we door eisen te stellen aan de bedrijven die hen uitnodigen. Het is hun taak om te voorzien in goede huisvesting, waarbij arbeiders niet op straat komen te staan als ze hun baan verliezen.
- + ...wooninitiatieven en woonvormen - bijvoorbeeld via wooncoöperaties - stimuleert en ondersteunt die gericht zijn op onderlinge samenwerking en ondersteuning tussen bewoners,.
- + ...gemeenten helpt bij planvorming. Bouwen op de juiste locatie en rekening houden met kwaliteitseisen vanuit duurzaamheid en type woningen is ingewikkeld. Samenwerken in de fase van planvorming draagt bij aan uiteindelijk kwalitatief hoogstaande woningen voor de goede doelgroepen. Zij stelt daarvoor expertise en budget beschikbaar.
- + ...ervoor zorgt dat de natuurvergunningen sneller verleend worden. Het helpt daarbij als gemeenten een 'Soortenmanagementplan' hebben. De provincie neemt initiatief en ondersteunt gemeenten daarbij.

5.2 Woningen op de goede plek

Visie van de ChristenUnie

In het ruimtelijk beleid van de provincie vinden wij drie zaken van groot belang: duurzaamheid, sociale kwaliteit en ruimtelijke kwaliteit. De ChristenUnie wil zorgvuldig met de schaarse ruimte omgaan. Dit betekent dat we liever gebouwen hergebruiken of een andere functie geven dan dat we gaan bijbouwen. Ook kiezen we ervoor om zoveel mogelijk binnenstedelijk te bouwen en zo min mogelijk te bouwen in het groen. Het aantal vervoersbewegingen van bijvoorbeeld woon-werkverkeer zal hierdoor niet toenemen. Dit is beter voor de leefbaarheid.

Een uitgebreidere visie op energie staat beschreven in hoofdstuk 2. Energie en klimaat.

Een uitgebreidere visie over ruimte staat beschreven in hoofdstuk 5.4 Ruimtelijk beleid.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- + ...bij het maken van provinciaal beleid de ladder voor duurzame verstedelijking als uitgangspunt neemt.
- + ...bij voorkeur binnenstedelijk en vlakbij het openbaar vervoer nieuwe bebouwing toelaat. De ChristenUnie ziet daarbij wel grenzen aan binnenstedelijk bouwen. Er dient bij binnenstedelijk gebied een goede afweging gemaakt te worden tussen enerzijds de behoefte aan bepaalde typen woningen en anderzijds de behoefte aan groen in een stad of dorp.
- + ...pas buitenstedelijk bebouwing toelaat als de grenzen aan binnenstedelijk bouwen zijn bereikt. Daarbij geldt dat alleen op klimaatbestendige locaties wordt gebouwd. Bij de keuze voor nieuwe bouwlocaties zijn water en bodem leidend. Dus geen grootschalige woningbouw in de polder Rijnenburg, maar in de A12-zone. Indien er wel (kleinschalig) gebouwd wordt in

Rijnsburg, moet dit geen belemmering geven voor de windenergieplannen voor dit gebied en zal terdege rekening moeten worden gehouden met de beperkingen die water en bodem hier geven.

- + ...de benodigde investeringen voor de bouw van woningen gelijk op laat lopen met de investeringen in bereikbaarheid, groen en voorzieningen.
- + ...specifiek oog heeft voor het bouwen van woningen en kleinschalige werklocaties nabij kleine kernen. De provincie ziet erop toe dat gebouwd wordt naar behoefte, zodat kleine kernen een vitale samenleving houden.
- + ... in recreatieparken geen permanente bewoning meer kan toestaan, waarbij ze, voor een goede overgang, de huidige bewoners gedooft.
- + ...moet experimenteren met functiemenging van werken en wonen. In steden is dit meer gebruikelijk dan in dorpen. Functiemenging kan alleen bij werkfuncties met een lage milieucategorie [1 en 2].
- + ...onderzoekt onder welke voorwaarden bijzondere locaties, zoals al lang gesloten afvalstortplaatsen (denk aan die langs de A1 bij Amersfoort) ingezet zouden kunnen worden voor woningbouw.

5.3 Duurzaam wonen

Visie van de ChristenUnie

Verduurzaming van de woningvoorraad is een grote opgave en vooral ook een zaak van de lange adem. De ChristenUnie vindt dat deze transitie voor iedereen betaalbaar moet zijn en dat iedereen kan profiteren van de bijkomende voordelen voor de eigen portemonnee. De huidige energie-afhankelijkheid van andere landen en de hoge energieprijzen maken dit des te meer noodzakelijk. Ook bij nieuwe woningen moet daarom ingezet worden op zo min mogelijk gebruik van schaarse grondstoffen, zowel bij de bouw als bij het gebruik.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...klimaatbestendig en circulair bouwen van woningen stimuleert. Grondstoffen zijn schaars en kosten veel energie om te bewerken. Voor bestaande woningen helpt de provincie, samen met andere partners, dat deze klimaatneutraal kunnen worden gemaakt. Via het Convenant duurzaam bouwen stimuleren we het 'biobased bouwen'.
- + ...isolatie van nieuwe en bestaande woningen stimuleert. Isolatie verhoogt het comfort en bespaart direct energie en geld. De provincie werkt aan een isolatieprogramma.
- + ...met een regeling komt om vervanging van asbestdaken te stimuleren. Door daarbij eisen te stellen aan de plaatsing van zonnepanelen kunnen de gezondheid en het klimaat erop vooruitgaan. Eigen energieopwekking levert direct winst voor het klimaat en bespaart geld. 'Zon op dak of gevel' is het ultieme voorbeeld van meervoudig ruimtegebruik.
- + ...eist dat gasloos en energieneutraal bouwen het uitgangspunt moet zijn, niet alleen bij woningen, maar ook bij bedrijven. Bij bestaande bouw stimuleert de provincie grootschalige warmtetransitie.

5.4 Ruimtelijk beleid

Visie van de ChristenUnie

Wij voelen een grote verantwoordelijkheid om onze ruimte zó in te richten dat we voor toekomstige generaties een goede leefomgeving achter laten. Ook zien we dat nu al een grote druk ontstaat op de schaarse ruimte die er is. We willen als mensen steeds meer ruimte gebruiken, voor wonen, werken, recreëren en energie opwekken. Daarom moeten we keuzes maken die impact hebben op de generaties na ons. De ChristenUnie vindt dat de inrichting van de openbare ruimte moet aansluiten bij het eigen karakter van landschappen, dorpen en steden. De omgevingsvisie biedt hiervoor het kader. Belangrijk is dat de inwoners en/of omwonenden worden betrokken bij de te maken keuzes. Door burgerparticipatie ruimte te geven zorgen we voor lokaal draagvlak en kunnen inwoners, bedrijven en belangenorganisaties zelf een bijdrage leveren aan de plannen.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- ⊕ ...het overschot aan bedrijfs- en kantoorruimte in regionale en gemeentelijke ruimtelijke plannen beperkt en - waar nodig - terugdringt.
- ⊕ ...zorgdraagt voor een regionale afstemming van de plannen voor bedrijfs- en kantoorruimte.
- ⊕ ...met gemeenten plannen maakt om bestaande gebouwen te hergebruiken. Veel gebrek aan ruimte kan door hergebruik, transformatie of sloop/nieuwbouw in bestaande panden worden opgelost.
- ⊕ ...de regierol oppakt bij het opstellen van de Omgevingsvisie. Hierin staat hoe we gebieden en regio's inrichten en welke plannen we voor welk gebied willen ontwikkelen en toestaan. Hierbij wordt rekening gehouden met de eigen kenmerken en het toekomstperspectief van een gebied.
- ⊕ ...ervoor zorgt dat bij ruimtelijke plannen altijd rekening wordt gehouden met de mogelijkheden voor de opwekking van duurzame energie, klimaatadaptatie, natuurbehoud en waterbeheer.

5.5 Huisvesting en opvang van vluchtelingen

Visie van de ChristenUnie

We zijn gezegend met een land waar vrede heerst. Dit is niet vanzelfsprekend, zoals ook schrijnend wordt geïllustreerd door de situatie in Oekraïne. Jaarlijks vluchten veel mensen naar Nederland, omdat ze in hun eigen land vervolgd worden vanwege oorlog, afkomst, geloof, politieke overtuiging of geaardheid. Gemeenten zijn verplicht een bepaalde hoeveelheid vluchtelingen met een verblijfsvergunning (statushouders) een woonruimte te bieden. De provincie heeft als taak om te kijken of gemeenten zich aan deze verplichting houden en zet zich in om de samenwerking tussen gemeenten te bevorderen. In de afgelopen tijd is door verschillende oorzaken de huisvesting van statushouders achtergebleven, wat aan het begin van de asielketen (bij de aanvraaglocatie in Ter Apel) tot zeer schrijnende situaties leidt. Dit is voor de ChristenUnie onacceptabel: het delen van onze welvaart en het bieden van ruimte aan

vluchtelingen zien we als een kernwaarde van onze samenleving. Daarom ligt er een taak voor de provincie om (mee) te werken aan een oplossing voor het huisvestingsprobleem.

De ChristenUnie wil daarom dat de provincie:

- + ...erop toeziet dat gemeenten hun verantwoordelijkheid nemen en vluchtelingen goede en passende opvang krijgen. De provincie ondersteunt gemeenten hierbij.
- + ... zelf het goede voorbeeld geeft door zonodig leegstaande verdiepingen van het provinciehuis beschikbaar te stellen.
- + ...projecten steunt die asielzoekers helpen om mee te doen in onze samenleving, met extra aandacht voor jeugdige asielzoekers.
- + ...bij grote toestroom van vluchtelingen de samenwerking stimuleert tussen gemeenten voor voldoende opvang van vluchtelingen.
- + ...gemeenten de ruimte geeft om ongewone maatregelen te nemen, zoals het (tijdelijk) alleen toewijzen van woningen aan specifieke doelgroepen, zoals Utrecht en Amersfoort recent hebben gedaan, en de bouw van tijdelijke woningen op locaties waar andere ontwikkelingen voorzien waren.

TOEKOMSTBESTENDIGE LANDBOUW

Visie van de ChristenUnie

In de afgelopen tijd hebben we gezien dat er een tegenstelling is ontstaan tussen de agrarische sector en natuurbelangen, die tot spanningen in de samenleving leidt. Door onvoldoende doordacht beleid, waarbij het boerenbelang altijd leek te moeten wijken voor het natuurbelang, is ook de geloofwaardigheid van de overheid onder druk komen te staan. Er is niet alleen natuurherstel nodig, maar ook herstel van vertrouwen en herstel van geloofwaardig beleid.

Voor de ChristenUnie is duidelijk dat de landbouwsector moet transformeren naar een toekomstbestendige landbouw. Met andere woorden; landbouw die bijdraagt aan duurzame voedselvoorziening. Een landbouw die zorg draagt voor het in stand houden en verbeteren van de biodiversiteit, het klimaat en landschap. Tegelijkertijd zetten we ons ook in voor een landbouw die economisch rendabel is. Een hoge biodiversiteit hoort bij de schepping en is van levensbelang. Biodiversiteit zorgt voor de bestuiving van allerlei gewassen, voor een rijk bodemleven en een hoge bodemvruchtbaarheid.

Toekomstbestendige landbouw gaat daarom uit van ecologische, economische en sociale waarden. Om toekomstbestendig te zijn is het daarom ook voor de landbouwsector noodzakelijk om toe te werken naar een klimaatneutrale en circulaire bedrijfsvoering, bijvoorbeeld in de vorm van kringlooplandbouw. Een sector die gericht is op het optimaal inzetten en hergebruiken van grondstoffen en producten en het zoveel mogelijk voorkomen van reststoffen, afval en schade aan het milieu (bijvoorbeeld door ammoniak, nitraat, fosfaat, fijnstof of pesticiden).

De ChristenUnie wil de landbouw ondersteunen om zo, samen met boeren, te zorgen dat we ook in de toekomst gezond voedsel hebben uit Nederland. Vanuit deze gedachte is de ChristenUnie een groot voorstander van de toekomstbestendige landbouw met ruimte om te kunnen boeren. In de provincie is al jaren het samenwerkingsverband 'Food Valley' actief. De provincie kan deze partijen benutten om samen te onderzoeken hoe de doelstellingen rond eerlijk, gezond en duurzaam geproduceerd voedsel bereikt kunnen worden.

Zoals eerder aangegeven is voor bescherming van natuurgebieden maatwerk nodig. Per gebied is een analyse nodig welke stappen gezet moeten worden om tot een goede bescherming te komen. Dat kan betekenen dat een verkeersmaatregel nodig is, dat de waterkwaliteit of waterbeschikbaarheid aangepakt moet worden of dat uitkoop van een bedrijf, zoals een landbouwbedrijf, de meest geschikte maatregel is. Dat vraagt dat besluitvormers, beheerders en belanghebbenden samen om tafel gaan om te bepalen wat een goede maatregel is. Dat kan ertoe leiden dat besloten wordt om minder agrarische activiteiten toe te staan, maar dat moet niet het uitgangspunt van een gesprek zijn.

De ChristenUnie ziet als rol voor de provincie:

- + ...dat deze zich sterk maakt voor een eerlijk verdienmodel voor de boer, zodat maatschappelijke baten ook daadwerkelijk vertaald worden in verdiensten voor de boer. Het is belangrijk dat de boer een toekomstperspectief heeft en voor de lange termijn vooruit kan. Dat zorgt er ook voor dat bedrijfseigenaren niet in onzekerheid leven en mentaal gezond blijven.
- + ...dat ze steun geeft aan jonge en nieuwe boeren. Hierdoor blijft de landbouw toekomstgericht. De provincie houdt daarom in de gaten dat we genoeg boeren overhouden. Bedrijfsoverdrachten zijn cruciale momenten voor de continuering van gezinsbedrijven. De provincie kan hierin een ondersteunende rol spelen.
- + ... dat ze bij het stimuleren van de biodiversiteit ook de functionaliteit ook in ogenschouw te nemen, zoals het bevorderen van (wilde) flora en fauna op boerenland en door natuur- en landschapsbeheer te vergoeden.
- + ...dat ze ruimte biedt voor behoud en aanleg van landschaps- en cultuurhistorische waardevolle landschapselementen, maar ook nieuwe cultuurelementen zoals voederhagen of bomenrijen voor voedselproductie.
- + ...dat ze hulp biedt bij het verkleinen van de negatieve effecten van de landbouw op natuurwaarden in de omgeving, bijvoorbeeld door subsidieregelingen voor innovaties om uitstoot te verlagen.
- + ...door ruim baan te geven aan biologische landbouw en door in te zetten op niet-chemische gewasbeschermingsmiddelen.

6.1 Transitie stimuleren

Visie van de ChristenUnie

De transitie naar een circulaire, klimaatneutrale, natuurinclusieve en toekomstbestendige landbouw (al dan niet biologisch of aangevuld met maatschappelijke diensten) die ook economisch rendabel is, is een proces van de lange adem. Er bestaat geen blauwdruk voor de weg daar naar toe. Maar nu al zijn er veel initiatieven en innovaties, die stappen in de goede richting vormen. De provincie kan die initiatieven stimuleren en de partners faciliteren die daaraan werken. Met het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) – waarin beleidsterreinen, zoals KRW, natuur, etc. bij elkaar komen – krijgt de provincie een grote rol toebedeeld. De ChristenUnie wil dat de provincie die rol pakt in het gebiedsgerichte beleid.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...agrarische collectieven helpt die de toekomstbestendige landbouw praktisch invullen.
- + ...ruimte geeft aan innovatie in de landbouw, vooral als het leidt tot het sluiten van kringlopen en het tegengaan van bodemdaling. Maar ook innovatie om andere verduurzamingsdoelen te halen, bijvoorbeeld op het gebied van dierenwelzijn, natuurinclusieve landbouw, reductie van emissies, bronmaatregelen e.a. We moeten alle innovaties gebruiken om te komen tot een toekomstbestendige landbouw. De provincie stimuleert daarom experimenten, zoals agroforestry, voedselbossen, precisielandbouw, akkerranden boordevol akkerkruiden, strokenteelt en nieuwe technologie met robots.

- ⊕ ...ruimte blijft bieden aan nieuwe boeren. De provincie houdt daar rekening mee bij haar ruimtelijke ontwikkelingsplannen.
- ⊕ ...schaalvergroting van het boerenbedrijf alleen toestaat wanneer het een bijdrage levert aan het vergroten van de duurzaamheid en het dierenwelzijn.
- ⊕ ...toekomstgericht landbouwonderwijs bevordert: onderwijs dat niet achterloopt op de innovatieve en duurzame ontwikkelingen. De provincie en land- en tuinbouworganisaties moeten met onderwijsorganisaties de 'best practices' delen.
- ⊕ ...het leveren van Groene en Blauwe diensten beloont en zorgt dat behoud van landschapsstructuren in de bedrijfsvoering wordt geïntegreerd. We moeten waarde toekennen aan landschapsstructuren, bijvoorbeeld via een puntensysteem. Boeren krijgen een adequate vergoeding voor natuur-, landschaps en weidevogelbeheer.
- ⊕ ...een plan ontwikkelt voor het herbestemmen van leegstaande en leegkomende boerderijen, om zo de leefbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving te waarborgen. Hierbij hebben gemeenten het voortouw.

6.2 Stad-landrelaties

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie wil zich inzetten voor een goede samenwerking tussen de landbouwsector en de ondernemers en inwoners van het stedelijk gebied. Wij vinden het belangrijk dat onze inwoners in stedelijke gebieden zich bewust zijn van waar hun voedsel vandaan komt, wat er in de landbouwsector speelt en waarom er bepaalde keuzes worden gemaakt.

De ChristenUnie vindt dat de landbouwsector de relatie tussen stad en land flink kan versterken. Het stedelijk gebied in de omgeving is steeds belangrijker als afzetgebied. Steeds meer mensen die wonen in stedelijk gebied, hebben een eerlijke prijs over voor producten uit de buurt met een aansprekend verhaal en stellen hogere eisen aan dierenwelzijn en behoud van landschappelijk schoon. Het draagvlak bij (kritische) burgers kan toenemen als er meer zicht is op de landbouw en de dilemma's die er spelen. In een samenleving waarbij vermindering van transport en milieudruk belangrijker worden is hier een kans voor bedrijven.

In vrijwel alle regio's van de provincie liggen er kansen voor de landbouw in het zoeken van een sterke verbinding met de stad, niet alleen voor de afzet van hoogwaardige voedselproducten, maar ook voor verdere verbreding. De groei van het aantal inwoners betekent een groeiende stroom mensen die er in hun vrije tijd op uit trekken. Deze vrijetijdseconomie vraagt een aantrekkelijk agrarisch landschap, met vooral grondgebonden landbouwbedrijven die passen bij de schaal van het cultuurhistorisch waardevolle landschap.

De ChristenUnie ziet als rol voor de provincie:

- ⊕ ...te helpen bij een betere verbinding tussen boeren en burgers, onder meer door het ontwikkelen van kortere ketens. De provincie geeft daartoe ruimte aan bedrijven om op eigen terrein en voor de lokale markt verkooppunten in te richten.

- ⊕ ...om door het opstellen van een Voedselagenda een stimulans te geven aan regionale voedselmarkten en boer-burgercoöperaties, waarbij het voedsel rechtstreeks van de boeren naar burgers gaat.

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie wil een economie die dienstbaar is aan de samenleving. De economie is er voor mensen, mensen zijn er niet voor de economie. Geld en bedrijvigheid zijn middelen om samen een goed leven te leiden, met aandacht voor gezin en relaties. Een goede markt komt tot haar recht als ondernemers, werkgevers en werknemers van elkaars talenten profiteren. De focus in de economie ligt niet op winstmaximalisatie, oneindige groei of overconsumptie, maar op duurzame regionale relaties, werkgelegenheid en bloei van de gemeenschap en een economisch systeem dat op lange termijn houdbaar is. Een economisch beleid dat streeft naar maximale bloei, niet naar maximale groei. We hebben in het economisch beleid oog voor de mensen hier en nu, voor de mensen elders en voor de mensen later; dat noemen we brede welvaart.

In de economie worden mensen niet gezien als kostenpost. Ook op regionaal niveau moeten nieuwkomers, arbeidsmigranten of andere kwetsbare mensen extra aandacht krijgen om aan het werk te komen of blijven. Economie is geen individuele aangelegenheid. De tijd dat we daar zo over dachten is wel voorbij. We moeten onze ogen openen voor duurzame samenwerking op de lange termijn.

We zien een trend ontstaan van mensen die weer samen willen werken: energiecoöperaties, coöperatieve grondexploitatie, lokale coöperatieve woningbouw. Deze organisaties hebben lokaal en regionaal een belangrijke rol en vaak een herkenbaar gezicht. De ChristenUnie juicht dit toe en wil dat deze organisaties zich duurzaam ontwikkelen.

Interregionale samenwerking in grensgebieden is wezenlijk voor duurzame economische ontwikkeling. De economie houdt niet op bij de (provincie)grens. De provincie heeft een verbindende rol, zowel tussen gemeenten als tussen publieke en private instellingen, waarbij zij ook bij het Rijk en in Brussel opkomt voor het economisch belang van de provincie. Hiervoor moet voldoende kennis en menskracht bij de provincie aanwezig zijn.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...zowel de topsectoren als het brede MKB stimuleert.
- + ...inzet op het behouden van voorzieningen zoals de bakker en de groenteman, ook in kleine dorpskernen. Voor de leefbaarheid van dorpen is een vitaal plaatselijk bedrijfsleven immers van groot belang.
- + ...de brede welvaartsbenadering gebruikt om zichtbaar te maken of onze economische bedrijvigheid toekomstbestendig is (Sustainable Development Goals). Deze vormt het kader waarbinnen toekomstige economische ontwikkeling wordt vormgegeven. We benadrukken de maatschappelijke rol van bedrijven en hun bijdrage aan het algemeen belang. Opkomende coöperatieve organisaties helpen we een stap verder.

- ⊕ ...regionale samenwerking versterkt tussen bedrijfsleven, overheid, kennisinstellingen en het beroepsonderwijs willen we versterken via regiodeals. De provincie heeft hierbij een verbindende rol.
- ⊕ ...een evenwichtige samenhang bewaakt tussen praktisch geschoolden en toponderzoekers in regiodeals en maatschappelijke opgaven.
- ⊕ ...meer mensen met een beperking in vaste dienst neemt. We promoten leer-werktrajecten om kwetsbare groepen met afstand tot de arbeidsmarkt een kans op een echte baan te geven.
- ⊕ ...sociaal ondernemers een grotere kans geeft in het inkoopbeleid. Duurzaamheid en maatschappelijk- en sociaal ondernemen worden randvoorwaarden bij alle inkopen van de provincie.
- ⊕ ...bewustwordingscampagnes start tegen mensenhandel en uitbuiting binnen de provinciale grens.
- ⊕ ...toeziet en handhaaft op goede huisvesting en leefomstandigheden voor arbeidsmigranten.
- ⊕ ...zich in haar economische beleid beperkt tot partners die mensenrechten respecteren en actief meedoen aan het tegengaan van uitbuiting.

7.1 Innovatie

Visie van de ChristenUnie

Innovatie is noodzakelijk voor een bloeiende economie. Bedrijven zijn vaak uitstekend zelf in staat te innoveren. Innovatie stimuleren is voor de provincie geen doel op zichzelf, maar een middel om de concurrentiepositie van de provincie op de lange termijn te versterken. De provincie richt zich bij het stimuleren van innovaties die bijdragen aan provinciaal beleid. Daarbij willen we vooral aandacht voor het innovatieve MKB en voor het zoeken naar aansluiting van het MBO en HBO hierop.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- ⊕ ...innovaties moet stimuleren die bijdragen aan de grote transitie. Bijvoorbeeld een circulaire en digitale economie en beperking van de CO₂- en stikstofuitstoot.
- ⊕ ...moet zorgen dat stimuleringsregelingen laagdrempelig toegankelijk voor het MKB zijn, dat wil zeggen met eenvoudige regels en rapportages.
- ⊕ ...in haar inkoopbeleid voorop moet gaan in het aanschaffen van duurzame producten en diensten. Circulariteit, duurzaamheid, maatschappelijk verantwoord ondernemen en innovatie zijn criteria bij aanbestedingen.
- ⊕ ...ervoor dient te zorgen dat startups en scale-ups die bijdragen aan een duurzame toekomst extra kansen krijgen. Zo kunnen aan projectteams die expliciet met startende bedrijven werken bij aanbestedingen extra punten toegekend worden. Ook stimuleert de provincie om juist hen een plek te geven in leegkomende kantoorgebouwen.

7.2 Circulaire economie

Visie van de ChristenUnie

De economie van de toekomst is een groene economie. De voorraad grondstoffen die de aarde kan leveren is eindig. De ChristenUnie wil toewerken naar een circulaire economie, waarin minder materiaal wordt gebruikt en producten en materialen na gebruik door hergebruik en recycling een hoogwaardige toepassing krijgen. We realiseren ons dat hergebruik niet ophoudt bij provincie- of landsgrenzen. We willen dat in 2040 de provincie klimaatneutraal is en dat circulariteit de hoofdmotor is van de economie.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- + ...allereerst in moet zetten op het verminderen van de vraag naar primaire grondstoffen.
- + ...via de grond,- weg en waterbouw, vanwege de grote inkoopmacht van de provincie, eisen moet gaan stellen aan circulair en klimaatneutraal werken. De daarbij opgedane ervaring kan gebruikt worden in de bouwprojecten waarbij de provincie betrokken is, door via woonconvenanten met gemeenten en corporaties afspraken te maken over circulair bouwen.
- + ...moet zorgen voor voldoende ruimte voor bedrijven die bijdragen aan de circulaire economie.
- + ...een sterker interprovinciaal circulair programma moet opzetten. We koppelen hierbij voorbeeldbedrijven over provinciegrenzen heen. Op nationaal en Europees niveau agendeert de provincie knelpunten in wet- en regelgeving en draagt daarbij ook oplossingen aan.
- + ...moet blijven investeren in kennisontwikkeling- en deling tussen inkopers van alle overheden. De provincie stimuleert verbindingen tussen andere partijen, zoals via de Alliantie Cirkelregio Utrecht.
- + ...moet bevorderen dat ondernemingen hun grondstoffenstroom op elkaar afstemmen, zodat er veel minder afval ontstaat. Er moet bijvoorbeeld in de provincie ruimte zijn voor een nieuwe papierrecycler, nu PMU in Utrecht voor woningbouw moet wijken. De provincie geeft ruimte aan een nieuwe locatie dicht bij stedelijk gebied waar oud papier vrijkomt.

7.3 Digitale economie

Visie van de ChristenUnie

De interneteconomie is bijna volledig verweven met de traditionele economie. Veel van onze transacties vinden plaats via een beeldscherm. Ook productie wordt aangestuurd door computers en in de logistiek is robotisering aan de orde van de dag. Dit heeft gevolgen voor ons begrip van de economie, en om er zorg voor te dragen dat dit niet een nieuwe scheiding tussen stedelijk gebied en het omringende platteland oplevert.

Nieuwe wegen vragen om bescherming. Steeds meer mensen worden slachtoffer van oplichting. Veiligheid op de digitale markt blijft onverminderd belangrijk, zoals bescherming van gegevens tegen onkundig en onjuist gebruik. De beveiliging van eigen systemen zijn daar een voorwaarde voor.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- + ...met gemeenten werkt aan een goede digitale bereikbaarheid: snel vast internet en een stabiel 5G-netwerk. Speciale aandacht is nodig voor het landelijk gebied. Ook daar moet de digitale bereikbaarheid op orde zijn. Indien nodig investeert de provincie (mee) in projecten waar aanleg van snel internet door een beperkt aantal gebruikers moeilijk rendabel te maken is.
- + ...aandacht heeft voor digitale criminaliteit. Zij stimuleert cyberweerbaarheid bij clusters van bedrijven. Bedrijven kunnen vaak alleen samen deze kennis aantrekken en behouden. Zij helpt bij het oprichten van regionale cyberweerbaarheidscentra.
- + ... aandacht heeft voor inclusiviteit, zodat we niemand uitsluiten.
- + ...werkt volgens 'ethical by design'. Ethiek wordt bij het ontwerp van nieuwe toepassingen direct meegenomen. In digitale toepassingen wordt de 'menselijke maat' gewaarborgd.
- + ...haar eigen data zoveel mogelijk openstelt voor maatschappelijk medegebruik.

7.4 Bedrijventerreinen en binnensteden

Visie van de ChristenUnie

Voor de economie zijn bedrijventerreinen en binnensteden erg belangrijk. Goede duurzame en vitale werklocaties vormen de basis van een aantrekkelijke werkomgeving. Dat geldt voor de korte als lange termijn. Bij nieuwbouw moet daarom altijd gekeken worden naar de draagkracht van de lokale economie.

Vitale binnensteden dragen bij aan een prettige leefomgeving. Lege kantoren en winkels vormen een risico voor een veilige omgeving. Bovendien zijn lege winkelpanden slecht voor de vitaliteit van nabijgelegen winkels. Leegstand in het centrum willen we tegengaan met herstructureringsmaatregelen. Dit krijgt vorm in de omgevingsvisie.

De ChristenUnie vindt dat...

- + ...vraag en aanbod van bedrijventerreinen en kantoren in balans horen te zijn. De provincie zorgt voor 130% plancapaciteit ten opzichte van de behoefte aan werklocaties. De provincie stimuleert regionale afstemming bij het bepalen en kiezen van locaties voor bedrijven, kantoren en winkels.
- + ...de provincie zet moet inzetten voor het beperken en terugdringen van eventuele overschotten aan bedrijfs- en kantoorruimte in regionale en gemeentelijke ruimtelijke plannen. De provincie zet leegstaande kantoorpanden en winkelpanden in voor transformatie naar woningen.
- + ...winkels - uitzonderingen daargelaten - thuishoren in bestaande winkelgebieden. Dit voorkomt leegstand en vermindert autoverkeer. Winkelcentra blijven zo vitaal. In centra is soms ruimte voor andere 'ontmoetingsfuncties', zoals cultuur en horeca.
- + ...de provincie moet investeren in kwaliteit voor werklocaties door subsidies voor het oprichten van 'parkmanagement' en subsidies om bedrijven te verduurzamen. Zonnepanelen op daken van bedrijven en kantoren wordt de standaard. De provincie

subsidieert eventuele meerkosten om de dakconstructie geschikt te maken voor zonnepanelen.

- ⊕ ...de provincie zich moet inzetten voor het revitaliseren en herstructureren van bestaande bedrijventerreinen boven de ontwikkeling van nieuwe terreinen. De provincie investeert in revitaliseren en herstructureren van oude bedrijventerreinen. Zij helpt gemeenten bij planvorming en investeert samen met de gemeente in eventuele onrendabele toppen die vaak bij deze projecten voorkomen.
- ⊕ ...als het gaat om de plaatsing van distributiecentra, de provincie nadrukkelijk mee moet wegen of deze duurzame werkgelegenheid creëren. Daarbij weegt de provincie te verwachten technologische ontwikkelingen, bijvoorbeeld op het gebied van robotisering, nadrukkelijk mee.
- ⊕ ...'verdozing' van het landschap moet worden tegengegaan. De provincie staat alleen op enkele specifieke locaties XL-bedrijven toe.

LEVEND LANDSCHAP, ERFGOED

EN CULTUUR

8.1 Landschap

Visie van de ChristenUnie

De Utrechtse Heuvelrug, de Gelderse Vallei, de Eempolders, het westelijke veenweidelandschap en centraal gelegen het rivierengebied, met daartussen sterk verstedelijkte zones vol infrastructuur. Utrecht heeft een diversiteit aan karakteristieke landschappen en daar zijn we dankbaar voor. Die diversiteit brengt ook verschillen in beleving van de identiteit van de regio met zich mee.

De kwaliteit van het landschap staat in onze provincie flink onder druk, met veel discussies over de plaatsing van windmolens en de aanleg van zonneweides. Het belang van de cultuurhistorie moet een sturende factor zijn bij de beoordeling van ruimtelijke ontwikkelingen. Soms kunnen bij nieuwe ontwikkelingen en ingrepen in het landschap juist de meest waardevolle landschapselementen behouden worden (compensatieprojecten).

Bij cultuureducatie kan landschapseducatie een grotere rol spelen. De provincie heeft wat de ChristenUnie betreft een taak in het beschrijven van karakteristieke landschappen (in kwaliteitsgidsen en gebiedsprofielen) en in het borgen van de gebiedskwaliteiten in de Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening. Bij ingrepen in het landschap moeten initiatiefnemers aangeven hoe ze omgaan met het kwaliteitsbeleid. Uiteindelijk moet het bij het beheer van een landschap niet om geld verdienen gaan, maar om het te bewaren en te behouden. Als een landschap wordt aangepast, moeten de circulaire economie en begrenzing van mobiliteit hierbij een rol spelen. Dat komt ook het klimaat ten goede.

De ChristenUnie vindt dat de provincie:

- + ...het belang van de cultuurhistorie een sturende factor moet laten zijn bij de beoordeling van ruimtelijke ontwikkelingen. Het bouwen in beschermde landschappen, zoals het werelderfgoed van de Waterlinie, kan alleen als dat een duidelijke maatschappelijke meerwaarde heeft en er geen alternatief voorhanden is.
- + ...bij de inpassing van windmolens en de aanleg van zonneweides niet alleen moet kijken naar economische argumenten en de netcapaciteit, maar ook naar de kwaliteiten van het landschap.
- + ...boeren en andere ondernemers moet ondersteunen bij het inwinnen van advies bij onafhankelijke en deskundige adviseurs (landbouwcoaches, ervenconsulenten en aanjagers bij de herbestemming van land en gebouwen). Door ingewikkelde regelgeving is het voor boeren en andere ondernemers erg lastig om alle mogelijkheden goed te overzien wat er met hun bedrijf en in hun omgeving mogelijk is. Daarom ondersteunt de provincie daarbij.

- ⊕ ...langs de lijnen van de Omgevingsvisie met gemeenten en bedrijfsleven in gesprek moet gaan over de omvang en bestemming van bestaande en nieuwe bedrijfsgebouwen op het platteland (en aan de grens van de bebouwde kom), om stapsgewijze 'verdozing' van het landschap te voorkomen.

8.2 Cultureel erfgoed

Visie van de ChristenUnie

Onze cultuur kent een rijke geschiedenis en is drager van onze identiteit. Kunst, erfgoed en cultuur zijn daarmee allereerst van en voor de samenleving. De provincie kan een rol vervullen als subsidieverstrekker, opdrachtgever en hoeder van ons culturele klimaat en erfgoed.

Bijzondere gebouwen, restanten in de ruimte als de limes en de waterlinie, maar ook voorwerpen, tradities, kasteeltuinen, foto's, films en verhalen vormen samen de geschiedenis van onze provincie. Erfgoed vertelt niet alleen de vaderlandse geschiedenis, maar ook de regionale en lokale geschiedenis. Daar heeft de provincie juist op die regionale schaal een belangrijke ondersteunende rol in.

Monumenten

Onze geschiedenis verdient bescherming. Monumentale gebouwen zijn cultuurhistorisch waardevol en stabiele oriëntatiepunten in de ruimte en tijd van steden en dorpen in onze provincie. Denk ook aan de vele kastelen en landgoederen die getuigen van onze geschiedenis. In de afgelopen collegeperiode heeft de provincie Utrecht middelen voor onderhoud en exploitatie van monumentale gebouwen beschikbaar gesteld, en daarmee behoud en bescherming gediend. De ChristenUnie wil deze inzet in de komende periode graag voortzetten.

Belangrijke aandacht verdient daarbij het kerkelijk erfgoed. Juist monumentale kerkgebouwen zijn beeldbepalend in steden en dorpen. Voor veel Nederlanders zijn kerken dragers van herinneringen aan belangrijke momenten in het leven en bieden ze een plek voor bezinning. Door afnemende grootte van kerkelijke gemeenschappen en daardoor een tekort aan geld is er echter steeds weer de kans op achterstallig onderhoud. Ook is er sprake van toenemende leegstand. We verwachten dat de komende jaren opnieuw veel kerken zullen worden gesloten. Niet alle kerken kunnen behouden blijven, maar we zien kansen in waardevolle alternatieve bestemmingen. Met geld van de Rijksoverheid hebben veel gemeenten de laatste jaren hierover kerkenvisies geschreven. De provincie behoort gemeenten bij uitvoering van hun kerkenvisies te stimuleren en te ondersteunen.

De Botterhaven met de bottervloot in Spakenburg, de enige Zuiderzeehaven in onze provincie, is te zien als culturele voorziening van provinciaal belang. Maar er is meer aan maritiem erfgoed, varende, in oude havens (aan Lek, Hollandse IJssel, Kromme Rijn en Vecht). Het op duurzame wijze behouden van dit specifieke erfgoed voor toekomstige generaties moet ook bij de provincie voorop staan.

De ChristenUnie blijft zich, net als voorgaande jaren, inzetten om de restanten van de Oude Hollandse Waterlinie, de stelling van Amsterdam, de Grebbelinie en de Romeinse Limes die in

onze provincie liggen, te bewaren en te beschermen, zoals dat bij Unesco-erkende erfgoederen hoort. Hierbij zou de provincie steeds de samenwerking met gemeenten en lokale exploitanten moeten zoeken.

De provincie zet haar museumbeleid voort. Voor de kasteelmusea en streekmusea ligt er nu een goede infrastructuur, met een stevig netwerk, kennisdeling en digitalisering, maar structurele steun blijft noodzakelijk. Het aantrekken van meer publiek en het versterken van het vrijwilligersbeleid blijven nodig, zeker na de lange periode met coronabeperkingen.

De ChristenUnie ziet een rol voor de provincie bij:

- ⊕ ...het genereren van aandacht voor het herdenkingsjaar slavernij (2023) en in het bijzonder voor de rol van Utrecht in het slavernijverleden en voor de sporen die nog steeds in de provincie te vinden zijn. Dan gaat het bijvoorbeeld om de buitenhuizen die gekocht zijn met geld verdiend met slavenhandel.
- ⊕ ...behoud en bescherming van erfgoed, met een brede blik naar agrarisch, industrieel, religieus en maritiem erfgoed.
- ⊕ ...het zorgdragen dat erfgoed ook digitaal wordt bewaard, zodat er een naslagwerk ontstaat van het provinciaal erfgoed.
- ⊕ ...het stimuleren van herbestemming bij leegstaande erfgoedobjecten. Het behoud van erfgoed is gebaat bij een passende bestemming.
- ⊕ ...het verstrekken van subsidies aan eigenaren van monumentale niet-woonhuizen bij de restauratie van hun rijksmonumenten.
- ⊕ ...het geven van ruimte aan het 'beleefbaar' maken van erfgoed. Wij zetten in om het provinciaal erfgoed ook beleefbaar te maken door bijvoorbeeld verruimen van openstelling en de aanleg van goede wandel- en fietsroutes langs erfgoed.
- ⊕ ...een adequate uitvoering van haar wettelijke taken voor het bewaren van archeologische vondsten.
- ⊕ ...de ondersteuning aan gemeenten bij cultuureducatie en cultuurparticipatie en bij de uitvoering van haar erfgoedtaken.
- ⊕ ...het ondersteunen van regionale erfgoedambtenaren, zodat cultuurhistorie een volwaardige plek krijgt in alle omgevingsplannen.
- ⊕ ...samen met het Rijk optrekken en zorgen voor financiering voor het noodzakelijk onderhoud van rijksmonumenten. Daarbij is er bijzondere aandacht voor het duurzamer maken van monumenten en voor kerkelijk erfgoed.
- ⊕ ...het elke vier jaar opstellen van een erfgoedmonitor. In deze monitor wordt ook gekeken naar eventuele herbestemming van monumenten.
- ⊕ ...het geven van een plek aan naoorlogse monumenten in het erfgoedbeleid. De provincie gaat hierover in gesprek met gemeenten, zodat een provinciale inventarisatie (een top 100) ontstaat – als bijdrage aan de bovengenoemde erfgoedmonitor.
- ⊕ ...het meezoeken naar aanvullende financiering voor de restauratie van iconische monumenten, als de bijdrage uit het fonds Erfgoedparels niet toereikend is. Voor het achterstallig onderhoud van iconisch erfgoed is een structurele aanpak nodig.

- ⊕ ...het structureel investeren in maritiem erfgoed, niet alleen in het varend erfgoed, maar eveneens in de bijhorende havens.
- ⊕ ...het versterken van de aandacht voor de linies door de mogelijkheden te koppelen aan andere opgaven, bijvoorbeeld rond natuur en recreatie.
- ⊕ ...het meegeven van een eerlijke beloning ('Fair practice, fair pay') als voorwaarde voor provinciale investeringen in culturele instellingen; de inkomenspositie van makers van kunst en kunstdocenten is kwetsbaar.
- ⊕ ...in het volgende cultuur- en erfgoedprogramma opnieuw beleid op te nemen voor de kleine musea in de provincie (bijvoorbeeld de streek- en kasteelmusea).

8.3 Kunst en cultuur

Visie van de ChristenUnie

Creativiteit zit in de schepping en biedt de samenleving een spiegel. Kunst verrijkt het leven. Deze kan confronteren, je stilzetten of juist wakker schudden, en kan leiden tot verwondering. Kunst en cultuur horen bij ons wezen, is voor en van iedereen. Het is daarom belangrijk dat er een toegankelijk aanbod van kunst en cultuur is in onze provincie. Belangrijke lijnen uit het Beleidsprogramma Cultuur en erfgoed uit de afgelopen collegeperiode wil de ChristenUnie daarom doortrekken naar de komende periode.

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat kinderen en jongeren met kunst en cultuur in aanraking komen. Door beoefening van amateurkunsten ontdekken en ontwikkelen zij hun creatieve talenten. Cultuur is een belangrijk onderdeel van hun ontwikkeling en verdient een plek in het onderwijs. Het is belangrijk dat er voor kinderen en jongeren een toegankelijk aanbod van kunst en cultuur is. Daarin kan de provincie stimuleren, doelen stellen en activiteiten helpen realiseren, zoals ook het genoemde Beleidsprogramma 2019-2023 al liet zien, al was dit door de coronabeperkingen ook een moeilijke periode.

8.4 Culturele ontmoetingsplekken

Visie van de ChristenUnie

De provincie ondersteunt initiatieven van culturele ontmoetingsplekken om de leefbaarheid in dorpen en kernen te handhaven en versterken. Steeds vaker zijn cultuurgebouwen multifunctioneel en kunnen ze gebruikt worden om ontmoetingen mogelijk maken en om initiatieven vanuit de samenleving een plek te geven.

Een belangrijke rol is hier weggelegd voor bibliotheken. De bibliotheek is al lang niet meer enkel de plek om boeken te lenen. Steeds vaker is er meer te doen. Mensen kunnen er cursussen volgen. Hulp bij de omgang met de digitale overheid is er vaak te vinden. Het is een ontmoetingsplek. In de eerste instantie zijn gemeenten en bibliotheken zelf verantwoordelijk voor hun functie voor de samenleving. Dit geldt voor steden, maar zeker ook voor dorpen en kleine kernen. De ChristenUnie is een sterk voorstander van een bereikbare en betaalbare bibliotheek. Waar de provincie dit kan ondersteunen, moet ze die rol pakken.

8.5 Festivals en evenementen

Visie van de ChristenUnie

In de laatste decennia is er een sterke festivalcultuur gegroeid, die na de coronabeperkingen weer doorzet. In het beleidsprogramma cultuur en erfgoed stond de vorige collegeperiode een expliciete doelstelling om culturele festivals met een artistieke missie te ondersteunen. Dit onder meer om de kwaliteit van onze sociale leefomgeving te verbeteren, maar ook vanuit economisch en (inter)nationaal toeristisch perspectief. Hier is afgelopen jaren subsidiegeld in gestoken. Samenwerking in organisatie en logistiek tussen festivalorganisaties is gestimuleerd. Voor de komende collegeperiode pleit de ChristenUnie voor minder grootschaligheid in evenementen: regionaler, met kleinschaligere festivals, waarbij duurzaamheid in uitvoering en terugdringen van mobiliteit op voorhand meewegen, naast de artistieke en andere culturele doelstellingen. We zouden niet nog meer festivaltoeristen uit het buitenland moeten willen aantrekken, maar bij het verdelen van provinciale inzet en geld moeten inzetten op duurzaamheid en lokale inbedding.

De ChristenUnie vindt dat:

- + ...talentontwikkeling de basis moet vormen voor het provinciale culturele klimaat. Creatieve broedplekken zoals lokale culturele podia en het kunstvakonderwijs zijn daar belangrijk voor en worden daarom ondersteund door de provincie.
- + ...de bibliotheek een belangrijke voorziening is om dorpskernen en stadswijken leefbaar te houden. In de eerste instantie zijn gemeenten en de bibliotheken zelf verantwoordelijk voor hun functie voor de samenleving. Dit geldt voor steden, maar zeker ook voor dorpen en kleine kernen.
- + ...festivals en evenementen die gesteund worden door de provincie hun activiteiten duurzaam moeten organiseren: geen wegwerpplastic, wel duurzame energie en een goed mobiliteitsplan waardoor verkeer op fossiele brandstoffen wordt vermeden.

8.6 Mediabeleid

Visie van de ChristenUnie

In een goed functionerende democratie is onafhankelijke, betrouwbare, toegankelijke en veelzijdige informatie nodig. Die ondersteunt discussie en debat en helpt inwoners in beeld- en meningsvorming. Daarom verzekert de provincie, samen met de relevante partijen in het medialandschap, dat er sprake is van een adequaat en onafhankelijk aanbod. Mediabeleid vraagt voor de regionale en lokale pers ook aandacht van de provincie.

Sinds 2015 heeft de provincie geen eigen wettelijke taak meer in het stimuleren van lokale media. Toch kan de provincie wel meehelpen in het zorgen voor een goede, onafhankelijke, diverse en relevante pers. In de afgelopen coalitieperiode kwam dit tot uitdrukking in het Utrechtse 'Beleidskader versterken lokale journalistiek'. De ChristenUnie vindt dat de provincie structureel moet blijven investeren in een Mediafonds dat, met een onafhankelijk bestuur, meehelpt aan het ondersteunen van nieuwe of bestaande journalistieke initiatieven in de provincie.

GEZONDHEID EN WELZIJN

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie staat voor een samenleving waarin we zorgen voor elkaar en iedereen mee kan doen. Daarbij wil de ChristenUnie ook inzetten op het bevorderen van gezondheid. Dan gaat het om fysieke gezondheid, maar ook om mentaal welbevinden en zingeving. Wij geloven dat God mensen tot bloei laat komen in relaties, als mensen samenwerken en voor elkaar zorgen. Alle mensen hebben het recht om in vrijheid hun geloof en overtuiging te delen, met elkaar, met hun kinderen en in de samenleving. We willen dat iedereen tot bloei kan komen, kan meedoen en zich kan ontwikkelen. De leefomgeving speelt hierbij een grote rol. Juist daarin heeft de provincie een taak te vervullen.

Vanuit de overtuiging dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger wordt uitgevoerd, hoort sociaal beleid in de eerste plaats thuis bij de gemeente en niet bij de provincie. Thema's als armoedebestrijding, jeugdzorg, inkomensondersteuning, schuldhulpverlening, zorg voor ouderen en gehandicapten, of de opvang van asielzoekers en migranten zijn geen directe taken van de provincie. De ChristenUnie wil ook niet dat de provincie met eigen lijnen en initiatieven in de weg gaat lopen en de bestuurlijke drukte gaat vergroten. Helpen en ondersteunen kan echter altijd.

9.1 Iedereen telt en doet mee

Visie van de ChristenUnie

Ieder mens is uniek en waardevol. Ieder mens telt daarom mee en moet ook mee kunnen doen. De ChristenUnie wil dat de provincie zich blijft inzetten voor een inclusieve samenleving waarin iedereen zich gezien voelt en gelijke kansen heeft. Het moet niet uitmaken waar je bent geboren of hoe je situatie nu is. Kinderen moeten gezond op kunnen groeien en zich kunnen ontwikkelen, er moet goede en nabije zorg zijn voor iedereen, voorzieningen moeten toegankelijk zijn voor mensen met een beperking en ouderen moeten mee kunnen blijven doen. De provincie biedt daarbij ruimte aan burgerinitiatieven en faciliteert deze.

De ChristenUnie wil daarom dat de provincie:

- + ...elke vier jaar een sociale agenda opstelt waarin staat hoe gewerkt wordt aan het deelnemen aan de samenleving door jong en oud, door mensen met een beperking, vrijwilligers en (jonge) mantelzorgers, asielzoekers en migranten, en waarin de maatregelen staan voor het bevorderen van gelijke kansen en de bestrijding van armoede. Deze agenda kent twee kernpunten: hoe de provincie in haar eigen beleid hieraan kan bijdragen en hoe zij andere overheden kan stimuleren om de kansengelijkheid voor deze groepen te bevorderen.

- ⊕ ...het VN-verdrag onderschrijft dat gaat over de rechten van personen met een handicap, en dit vertaalt naar de eigen organisatie: de provincie Utrecht is een toegankelijke organisatie, op fysiek en digitaal gebied. Dus:
  - provinciale gebouwen zijn goed toegankelijk
  - in het personeelsbeleid van de provincie wordt aangegeven hoe mensen met een handicap in de organisatie begeleid worden
  - de website van de provincie en aan haar gelieerde organisaties zijn goed toegankelijk, ook voor mensen met minder goede beheersing van taal, digitale vaardigheden of met een zichtbeperking
- ⊕ ...jaarlijks de Week van de Toegankelijkheid (mee)organiseert.
- ⊕ ...vrijwilligersorganisaties ondersteunt. Projecten om vrijwilligers te werven voor organisaties kunnen aanspraak maken op een financiële bijdrage van de provincie.
- ⊕ ...zorgt voor een loket waar inwoners met hun burgerinitiatieven bij de provincie terecht kunnen voor sparren en ondersteuning, zowel financieel als met kennis.
- ⊕ ...samen met gemeenten ervoor zorgt dat de energietransitie de ongelijkheid in de samenleving niet vergroot maar verkleint.
- ⊕ ...samen met gemeenten vervoersarmoede en energiearmoede probeert te voorkomen.

9.2 Sport voor iedereen

Visie van de ChristenUnie

Sport is een mooie manier om door God gegeven talenten te ontwikkelen en de volksgezondheid te bevorderen. Sport is ook een praktische manier om te leren respectvol met elkaar om te gaan. De ChristenUnie ziet voor de provincie een stimulerende en ondersteunende rol op het terrein van de (breedte)sport en gehandicaptensport. Bijvoorbeeld als er op dit gebied samengewerkt moet worden tussen gemeenten, waaronder het afstemmen van accommodaties (wat komt waar) en het stellen van prioriteiten bij het geven van subsidies voor sportactiviteiten.

De ChristenUnie wil geen overheidsgeld inzetten bij het deelnemen (financieel of anders) aan grootschalige (internationale) sportevenementen die qua uitstraling het niveau van de provincie overstijgen.

De ChristenUnie wil dat de provincie:

- ⊕ ...gemeenten ondersteunt bij het afstemmen van hun sportaccommodaties (bijvoorbeeld sporthallen en zwembad).
- ⊕ ... de regionale sportinfrastructuur versterkt en inzet op een leefomgeving die uitnodigt tot sporten om daarmee het bewegen te stimuleren.
- ⊕ ...het jeugdfonds sport & cultuur ondersteunt zodat kinderen en jongeren op dit vlak gelijke kansen hebben.
- ⊕ ...lokale overheden stimuleert om zich (gezamenlijk) actief in te zetten voor gehandicaptensport.

9.3 Recreatie en toerisme

Visie van de ChristenUnie

In een gezonde leefomgeving is in de omgeving van elk huis voldoende mogelijkheid voor recreatie en toerisme. Dat kan klein zijn, zoals een plein of grasveld om te spelen, of groter, zoals een bos, zwemplas of recreatiegebied. In de provinciale omgevingsvisie moet dit zichtbaar zijn. Dit is voor de komende jaren een flinke opgave: als we daadwerkelijk de hoeveelheid groen mee willen laten groeien met het aantal inwoners, is flink meer (recreatief) groen en water nodig. Voor het 'Groen groeit mee' project is dus blijvende inzet in menskracht en middelen nodig, ook van de provincie.

De ChristenUnie wil dat recreatieterreinen beschikbaar blijven en toegankelijk worden gehouden als laagdrempelige voorzieningen. Het uitgangspunt is dat ze gratis toegankelijk zijn. Een hek om een recreatiegebied en toegang heffen is niet de manier om recreatie toegankelijk te houden. We kunnen ons echter voorstellen dat in sommige gevallen een lage entree of parkeergelden nodig zijn om de kwaliteit van de voorzieningen op peil te houden. Onderhoud en beheer vraagt een flinke bijdrage van de provincie, om de terreinen zowel in aantal als in kwaliteit op peil te houden. De provincie werkt actief mee aan de nieuwe organisatie van overheden rond de recreatieterreinen en helpt de gemeenten bij het invullen van hun verantwoordelijkheid voor het beheer van die terreinen.

Het promoten van toerisme is in de eerste plaats een zaak van het bedrijfsleven en de toeristische sector zelf. Om een vitale gastvrije sector te ondersteunen, helpt de provincie deze partners bij het opzetten van campagnes en organiseren van evenementen, en werkt ze aan het verbeteren van de toeristische infrastructuur. Hierbij zoekt de provincie de samenwerking met andere overheden.

De ChristenUnie ziet graag dat de provincie:

- + ...provinciale routes verbindt met landelijke routes zodat recreanten zich beter kunnen verspreiden.
- + ...goede recreatieve buitensportvoorzieningen (verder) ontwikkelt zoals ruitersporen, mountainbikeroutes, skeeleroutes en kanoroutes.
- + ...bijdraagt aan het toegankelijk maken van het landelijk gebied door het bevorderen en aanleggen van een netwerk van wandelroutes (o.a. kerkpaden, jaagpaden en klompenpaden), fietspaden en kanoroutes.
- + ...mogelijkheden geeft aan ondernemers om in het landelijk gebied eet- en drinkgelegenheden op te zetten.
- + ...het toilettkort in de ruimtelijke plannen van de provincie moet worden meegenomen, aangezien negen op de tien landgoedbezoekers een tekort aan toiletten ervaart.
- + ...een goede inventarisatie maakt van nieuwe zwemwaterlocaties, waarvan de waterkwaliteit moet worden gecontroleerd. Er zijn in een ver verleden locaties aangewezen, maar door de groei van de bevolking en toenemende recreatiedruk is er behoefte aan nieuwe locaties. De provincie geeft hier ruimte voor.

9.4 Milieu en gezondheid

Visie van de ChristenUnie

Onze natuurlijke omgeving speelt een belangrijke rol als het gaat om onze gezondheid. Er is, afhankelijk van waar je woont, nog steeds een groot verschil zichtbaar in het aantal gezonde levensjaren dat iemand verwacht te krijgen. Of je lang gezond leeft is nu vooral afhankelijk van je sociaaleconomische positie. Met andere woorden: als je een laag inkomen hebt, heb je vaker een slechte gezondheid. Matig geïsoleerde huizen, geluidsoverlast, vuile lucht en slechte toegankelijkheid tot groen, sport en recreatie zijn hier enkele oorzaken van. De provincie is hier aan zet om zelf én in samenwerking met gemeenten dit gezondheidsverschil te verkleinen. Dit kan bijvoorbeeld door inzichtelijk te maken welke activiteiten nu daadwerkelijk hinder veroorzaken, en die gericht aan te pakken.

De omgevingsdiensten, die verantwoordelijk zijn voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) hebben een belangrijke taak om de vervuiling van de leefomgeving te voorkomen. De provincie moet altijd in nauw contact staan met hen en erop toezien dat de VTH-taken kwalitatief goed en in samenwerking met de partners worden uitgevoerd. Dan gaat het om de luchtkwaliteit en waterkwaliteit, maar ook om de risico's van drugsdumpingen voor de gezondheid en de natuur.

Landelijk is er veel aandacht voor de versterking van de VTH-organisatie van de overheid, in het bijzonder voor het verbeteren van de omgevingsdiensten. Door de Rijksoverheid is veel geld vrijgemaakt om hiermee aan de slag te gaan. Ook in Utrecht is werk aan de winkel: de omgevingsdiensten ODRU en RUD Utrecht zijn aan zet om efficiënter en effectiever te worden. De provincie heeft hier – als grootste opdrachtgever – een taak om beide omgevingsdiensten meer gelijkwaardig te laten werken, en op termijn te laten samengaan tot één slagvaardige organisatie.

De ChristenUnie ziet graag dat de provincie:

- + ...verder gaat met de 'Vitale wijken aanpak' en gemeenten ondersteunt bij het uitvoeren van de maatregelen, zoals op het gebied van isolatie.
- + ...de GGD-regio Utrecht regelmatig om advies vraagt over de bevordering van gezondheid en het verkleinen van gezondheidsverschillen.
- + ...samen met de gemeenten, Rijkswaterstaat en ProRail een actieplan Aanpak verkeershinder maakt. Hierbij wordt als eerste gekeken naar wijken waar de gezondheid het minste is. Dat zijn de plekken waar maatregelen genomen moeten worden.
- + ...genoeg menskracht voor omgevingsdiensten beschikbaar stelt op het gebied van handhaving en ICT, en om ook adviezen aan bedrijven en overheden te geven, hiervoor worden ook voldoende financiële middelen vrijgemaakt.
- + ...samen met de gemeenten toeziet op de verplichting voor bedrijven om energiebesparingsmaatregelen te treffen. Hier is ook voldoende handhavingscapaciteit voor beschikbaar.

- + ...toewerkt naar één Utrechtse omgevingsdienst die voor de provincie en alle gemeenten een duidelijk takenpakket uitvoert.
- + ...samen met gemeenten, Openbaar Ministerie en politie drugsdumpingen bestrijdt.

Visie van de ChristenUnie

De ChristenUnie-politici maken deel uit van een beweging van maatschappelijk betrokken christenen die op tal van plekken in de samenleving hun geloof een stem geven. Zij bewaren hun geloof niet voor de kerk of thuis, maar zoeken, geïnspireerd door dat geloof, naar manieren om vrede te zoeken en recht te doen in de maatschappij. Ze zijn bereid om verantwoordelijkheid te nemen en samen te werken voor een betere samenleving.

10.1 Verschillende overheidslagen, één missie

Visie van de ChristenUnie

Wij beseffen heel goed dat de overheid niet alle vraagstukken kan oplossen. De samenleving is niet maakbaar. De overheid is er volgens de ChristenUnie echter wel om het kwetsbare te beschermen, waar nodig regels op te stellen en vrede te stichten. We zien de zorg voor Gods schepping als onze opdracht en op basis daarvan nemen wij bestuurlijke verantwoordelijkheid. Dat leidt tot herkenbaar rentmeesterschap. De mens en zijn behoeften zien wij niet als de maat der dingen. We maken keuzes in het zoeken naar de balans tussen ecologie en economie, tussen welzijn en welvaart en tussen beschermen en benutten. We doen dat met het oog op onze kinderen en kleinkinderen en richten ons daarbij op de lange termijn. Financiën zijn volgend voor het beleid, niet bepalend of begrenzend.

10.2 Taakopvatting

Visie van de ChristenUnie

De provincie heeft een aantal wettelijke taken die zich vooral richten op ruimte en economie. Deze komen weer samen in het omgevingsbeleid. Ook op cultureel gebied heeft de provincie, waar dit de lokale belangen overstijgt, een taak. Naast de wettelijke taken kan de provincie zelf bepalen welke taken zij wil aanpakken. Er is immers sprake van een open huishouding, zoals vastgelegd in artikel 124 van de Grondwet. Dat betekent dat de provincie verder zelf mag bepalen welke onderwerpen zij wil oppakken. De basisgedachte van de provincie is wel dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger kan worden uitgevoerd. De beslissing wordt bij voorkeur genomen op de plaats waar deze ook effect heeft.

In veel gevallen zal dit de gemeente zijn. Er kunnen zich echter situaties voordoen waarin provincies een meerwaarde kunnen leveren op taken buiten het wettelijke domein. Hier zal vooral sprake van zijn wanneer er (boven)regionale kwesties of sectoroverstijgende zaken spelen, en gemeenten niet in staat zijn de betreffende zaken aan te pakken of op te lossen. Wanneer deze situatie zich voordoet, kunnen Provinciale Staten zelfstandig besluiten om een provinciale inzet te leveren en het takenpakket uit te breiden. Zowel de grondwet als de provinciewet geven provincies deze mogelijkheid en wat de ChristenUnie betreft blijft dit zo.

Vanuit de overtuiging dat een taak het beste zo dicht mogelijk bij de burger wordt uitgevoerd, hoort het beleid rondom zorg en welzijn in de eerste plaats thuis bij de gemeente, en niet bij de provincie. Als lokaal beleid structureel de gemeentegrenzen overschrijdt, zoals bijvoorbeeld het geval is bij regionale omgevingsdiensten en ook bij regionale samenwerking of gemeenschappelijke regelingen voor jeugdzorg en maatschappelijke opvang, is het goed om te heroverwegen of deze taken wel bij de juiste overheidslaag geplaatst zijn.

De ChristenUnie vindt dat:

- + ...de roeping van overheden, en dus ook de provincie is om, in dienst van God, te zorgen voor een veilige leefomgeving en daarnaast de publieke samenleving te ontwikkelen.
- + ...Nederland als eenheidsstaat is ontstaan vanuit de kracht en zelfstandigheid van de provincies. Provincies moeten die regionale autonomie voortdurend inhoud geven.
- + ...de provincie de gemeentelijke beleidsvrijheid zoveel mogelijk moet bevorderen. De verantwoordelijkheid voor een groot aantal taken is verplaatst van het rijk naar de gemeenten. Het gemeentebestuur heeft veel vrijheid bij de uitvoering van deze taken.
- + ...de provincie het openbaar provinciaal belang moet behartigen. Dat belang is niet beperkt tot de terreinen waar de wet haar taken geeft, maar strekt zich ook uit tot domeinen waar geen wettelijke taak voor de provincie ligt. Om die reden wordt periodiek de Brede Welvaart-index toegepast. De stand van zaken op de terreinen van welzijn, duurzaamheid en (on)gelijkheid in Utrecht wordt gemonitord en beleidsinitiatieven worden vervolgens genomen.
- + ...er vertrouwen moet zijn dat de gemeenten in Utrecht hun taken goed oppakken. Daarvoor werken gemeenten ook veel met elkaar samen. Structurele samenwerking tussen gemeenten mag echter niet leiden tot verarming van de lokale democratie. Zolang de gemeenten hun taken goed uitvoeren en het democratisch proces gewaarborgd blijft, blijft de provincie op afstand. Mochten zich grote en structurele problemen voordoen, dan kan er besloten worden om deze bovengemeentelijke taken over te nemen.
- + ...het provinciebestuur intensieve contacten moet onderhouden met organisaties, bedrijven en instellingen die van belang zijn voor de provinciale samenleving. Zij worden betrokken bij de beleidsbepaling.
- + ...de provincie regelmatig een scan moet maken van de 'bestuurskracht' van de gemeenten en kijkt daarbij ook naar de samenwerkingsbereidheid van gemeenten. Maar voorstellen voor gemeentelijke herindelingen komen niet vanuit de provincie, maar van de betrokken gemeenten.
- + ...provinciebesturen onder andere op grond van de Omgevingswet maximaal samenwerken met de waterschappen in het belang van duurzaam waterbeheer.
- + ...het College van Gedeputeerde Staten naast de beleidssectoren ook de regio's over de gedeputeerden moet verdelen. De Provinciale Staten bespreken daarnaast regionale vraagstukken in 'gebiedscommissies'.

10.3 Bestuursstijl

Visie van de ChristenUnie

De bestuurscultuur ligt in Nederland behoorlijk onder vuur. En dat is begrijpelijk. De overheden hebben flinke fouten gemaakt. Denk bijvoorbeeld aan de Toeslagenaffaire, de afhandeling van schade als gevolg van gaswinning in Groningen en de manier waarop met de landbouwsector is omgegaan. Het vertrouwen door de burgers van de overheid lijkt af te nemen. De ChristenUnie gelooft in de kracht van de parlementaire, democratische rechtsstaat. Iedereen telt mee. Als burger en als kiezer. Dat is ons ideaal. Die rechtstaat en die democratie kan alleen bestaan bij de gratie van het vertrouwen van burgers. Dat vertrouwen moet worden teruggewonnen en versterkt.

Daarvoor bouwt de ChristenUnie allereerst zelf mee aan een nieuwe bestuurscultuur. Dat is een cultuur waarin de overheid zelf de regels en wetten goed naleeft en het vertrouwen heeft dat de burgers dat ook doen. De overheid dwingt zichzelf om met klagende burgers zo lang mogelijk in gesprek te blijven om hun probleem te begrijpen. De overheid geeft fouten snel en onomwonden toe, ook als dat geld kost. Ook moet ze zonder omwegen en proactief moet melden wanneer impopulaire besluiten genomen moeten worden en vertellen wat de redenen daarvoor zijn. De ChristenUnie pleit voor een houding die luisterend, samenwerkend, verbindend en integer is.

De ChristenUnie wil daarom:

- + ...dat de adviezen van Rekenkamer(commissie)s, Ombudsman en externe Bezwaarcommissies zeer zwaar mee moeten wegen in besluiten. Overheden wijken alleen uitvoerig gemotiveerd af van dergelijke adviezen, als men daar al toe wenst over te gaan.
- + ...dat de provincie gaat experimenteren met het uitdaagrecht (*right to challenge*), waarbij burgerinitiatieven de overheid uitdagen. Dit 'uitdaagrecht' kan verzilverd worden als zij denken deze taak beter, met meer maatschappelijk draagvlak en/of goedkoper te kunnen uitvoeren.
- + ...dat de provincie de samenwerking opzoekt met gemeenten, maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven, hogescholen en universiteiten. Samenwerking vraagt om een houding die samenwerking bevordert. Het betekent ook dat de provincie vaak zal participeren in netwerken om haar doelen te bereiken. Dit vraagt om transparantie en integriteit ten opzichte van de inzet en de te bereiken doelen, en om een duidelijke rolverdeling tussen het college van Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten.
- + ...een goede screening van de mensen die binnen het bestuur actief zijn om ondermijning zo goed mogelijk tegen te gaan. Daarnaast werkt de provincie samen met andere overheden. Bij enige twijfel doet ze onderzoek naar de herkomst van bezit.
- + ...een jaarlijkse integriteitsdag. Een dag waarop we met het college van Gedeputeerde Staten en Statenleden samen kijken naar het eigen handelen en tevens weer bewustwording creëren voor de risico's van beïnvloeding van de besluitvorming door mensen of organisaties met andere belangen. Het integriteitsbeleid van de provincie wordt tenminste eenmaal in de vier jaar geactualiseerd.
- + ...dat de provincie haar taken transparant, zorgvuldig en eerlijk uitvoert. De invoering van de Wet Open Overheid wordt door de provincie Utrecht om informatie sneller, eenvoudiger en

breder toegankelijk te maken. Over de naleving van de wet zal de provincie de eerstvolgende 4 jaar expliciet een kort verantwoordingsverslag met PS delen.

- + ...dat de provincie, samen met de VNG Utrecht, regelmatig trainingen aanbiedt aan volksvertegenwoordigers om hen te ondersteunen in hun rol, ook waar het gaat om integriteit en weerbaarheid.
- + ...dat kritische zelfreflectie nodig is. Daarom maakt de provincie geld vrij voor onderzoek naar haar eigen beleid (het zogenaamde artikel 213a-onderzoek).
- + ...dat de provincie erop toeziet dat elke gemeente een actieve rekenkamer heeft.
- + ...dat de provincie Utrecht bekend komt te staan om de kwaliteit en expertise van haar ambtenaren. Ze biedt ruimte aan mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt om werkervaring op te doen en zorgt voor voldoende stagemogelijkheden voor studenten.

10.4 Digitalisering

Visie van de ChristenUnie

Digitale technieken zijn niet meer weg te denken in samenleving en overheid. Digitalisering biedt allerlei kansen, maar brengt ook risico's met zich mee. De provincie heeft een voorbeeldfunctie in hoe ze met data en cyberveiligheid omgaat.

De ChristenUnie wil daarom dat de provincie:

- + ...zich actief inspant kaders en richtlijnen die gelden voor de kwaliteit van de informatiehuishouding en invulling daarvan, zoals afgesproken is met de andere provincies, na te leven. Er komt een tweejaarlijks statusoverzicht voor Provinciale Staten over de mate waarin dit is gelukt.
- + ...waar mogelijk zoveel mogelijk de generieke bouwstenen van de digitale overheid gebruikt die al beschikbaar zijn. Bij grote wijzigingen in uitvoeringspraktijk en systemen zal een/de eigen concern CIO en architect advies uitbrengen over inpasbaarheid, robuustheid, risico's, doelbereiking.
- + ...bij implementatie van het DSO (digitaal stelsel omgevingswet) actief en kritisch het geluid van de provinciale taakuitoefening inbrengt, in samenspraak met collega-provincies (IPO).
- + ...voor de digitale veiligheid van de eigen systemen en data inzet op versterking van de samenwerking tussen provincies, de informatiebeveiligingsdiensten van de gemeenten en het nationale Cyberveiligheidscentrum NCCS; deskundigheid op dit terrein wordt verder versterkt. Planvorming voor risicobeheersing verdient meer inzet komende jaren.
- + ...actief deelneemt in vakgerichte verbanden (zoals van IPO) waar het om totstandkoming, doorontwikkeling en gebruik van inhoudelijke standaarden voor taakgerichte gegevens gaat; dat betreft in het bijzonder voor de ruimtelijk-economische data.
- + ...bij beschikkingen vanaf 2026 de motivering van het besluit voorziet van een typering of beschrijving van de gebruikte onderbouwende gegevens, alsook van een toelichting op de rekenregels en modellen die zijn toegepast om tot een afweging te komen.
- + ...aansluit bij ontwikkelingen binnen de digitale overheid rond zorgvuldige ontwikkeling en toepassing van algoritmen, in het bijzonder uit oogpunt van rechtsstatelijkheid (en

voorkomen van onterechte vormen van discriminatie). Voor valideren en beoordelen van algoritmen zorgt de provincie voor afdoende knowhow in huis.

- ⊕ ...transparant is en daarom inzicht geeft in geautomatiseerde processen en gebruik van algoritmes. De provincie houdt van al haar werkzaamheden actief en controleerbaar bij welke algoritmes zij op basis van welke informatie voor welk doel gebruikt.
- ⊕ ...bij inkoop van systemen en voorzieningen een level playing field bewaakt; voor de afhankelijkheid van bestaande leveranciers wordt een risico-analyse gemaakt en periodiek geüpdatet. Open Source oplossingen voor functionele vragen worden bij aanschaf serieus op geschiktheid beoordeeld.

FINANCIËN

Visie van de ChristenUnie

Het provinciebestuur stemt haar beleid af op de beschikbare middelen. Waar mogelijk maakt zij samen met haar partners afspraken over de financiering van het voorgestane beleid. Dat kan door gezamenlijke financiering, Europese subsidies of door (gezamenlijke) acties richting het rijk. Ook kan de provincie de regionale ontwikkeling of verduurzaming stimuleren door alternatieve financiële instrumenten, zoals revolverende fondsen, beschikbaar te stellen.

Om eigen beleid te kunnen voeren en een goede partner te zijn is een open huishouding voor de provincie essentieel. De ChristenUnie pleit voor de handhaving van een eigen provinciale belastingheffing. Provinciale belastingverhoging kan alleen als grote maatschappelijke opgaven (bijvoorbeeld milieu- en klimaatbeleid) aantoonbaar vragen om extra investeringen.

Om ambitieus provinciaal beleid te kunnen financieren, zal de provincie haar eigen organisatie zo efficiënt mogelijk moeten inrichten. Organisatorische samenwerking met gemeenten en andere provincies kan daar een belangrijke bijdrage in leveren.

De ChristenUnie wil dat de provincies zich als partner van gemeenten opstellen bij het op orde krijgen en houden van de gemeentelijke financiële huishouding. Dit is een houding van willen meedenken, adviseren en de eigen gemeentelijke verantwoordelijkheid blijven respecteren. Dit gaat verder dan het wettelijk financiële toezicht.

De provincie onderkent en onderschrijft de grote zorgen die gemeentebesturen hebben over het ontbreken van een deugdelijk structureel financieel toekomstperspectief. Het Rijk voorziet gemeenten voor de eerste jaren tot en met 2025 van de nodige incidentele middelen voor structurele taken en opgaven. Voor 2026 tekent zich een groot financieel tekort af en heeft het Rijk nog geen uitsluitsel gegeven over voldoende middelen om de gemeentelijke taken te kunnen blijven uitvoeren. De provincie Utrecht ondersteunt de (Utrechtse) gemeenten in het adresseren van deze zorg bij het Rijk.

De ChristenUnie vindt het belangrijk dat:

- + ...er jaarlijks voor de bewoners een inzichtelijke en toegankelijke begroting komt, een publieksversie die snel en duidelijk zichtbaar maakt waar het geld aan besteed wordt.
- + ...in de begroting een doelenboom opgenomen wordt die duidelijk maakt aan welke maatschappelijke doelen de provincie werkt. Aan de maatschappelijke doelen zijn programmadoelen gekoppeld die indicatoren hebben die passen bij de ontwikkeling van het programma.
- + ...de provincie zorgt voor een jaarlijks structureel sluitende (meerjaren)begroting.
- + ...er een duidelijk provinciaal belastingbeleid komt. Het systeem van belastingheffing door opcenten op de motorrijtuigenbelasting staat ter discussie. De ChristenUnie is voorstander

van een eigen belastinggebied voor de provincie omdat dat recht doet aan de open huishouding van de provincie. Een nieuw belastinggebied voorkomt stapeling van belastingen door verschillende overheden op een bepaald gebied en heeft geen prikkels in zich die binnen Nederland tot afname van de solidariteit leiden. Bij de introductie zien we erop toe dat groepen burgers niet onnodig zwaar worden belast.

- + ...de provincie zowel werkt aan herstel van ecologische waarden als investeert in innovaties. Regelmatig zijn dat investeringen waarvan we van tevoren niet met zekerheid rendement kunnen garanderen. De ChristenUnie vindt dat de overheid risico's mag lopen bij het zoeken naar nieuwe oplossingen voor de grote maatschappelijke vragen rond vervoer, wonen, energie en milieu.
- + ...de rekening voor noodzakelijke verbeteringen niet doorgeschoven wordt naar de volgende generatie. We willen nú investeren, ook al leidt dat tot een verhoging van de lasten. De ChristenUnie is tegelijkertijd voor een rechtvaardig en ruimhartig kwijtscheldingsbeleid voor hen die deze lasten niet kunnen dragen. Op deze manier buiten we de aarde en de mensen niet uit, maar investeren wij in zorg voor de schepping en voor de toekomstige generaties.

De ChristenUnie-fractie wil bewust meebouwen aan een eerlijke, transparante, rechtvaardige overheid. De fractie is ook daarom zélf aanspreekbaar op haar handelen. Ze is goed bereikbaar, en geeft rekenschap wanneer dat gevraagd wordt.